

TEMANUMMER: GRØNT HÅP

ARTIKLER OG INNLEGG

Påvirker kirken miljø- og klimapolitikken?
De bygger Håpets katedral
«Hører du klokkene»
Bibelsk entydighet og teologisk mangfold
Opprop og opprør

MÅNEDENS SALME SØNDAGSTEKSTEN

Misjonstematikk i åpenbaringstida
Nyttårsaften
Nyttårsdag, Jesu navnedag
Kristi åpenbaringsdag
2. Søndag i åpenbaringstiden

LEDER

GRØNT HÅP

«For Kristi kjærlighet tvinger oss» skriver Paulus i sitt andre brev til korinterne i kapittel 5.

Dette var utgangspunktet for Olav Fykse Tveit, daværende generalsekretær i Kirkenes verdensråd og påtroppende preses i Den norske kirke, sitt hovedforedrag på den internasjonale konferansen om «Sustainability and Climate in Religion» i Bergen i februar i år.

Foredraget «What's love got to do with it» kan leses i sin helhet på Kirkenes verdensråds nettside. Fordi Gud forsonte verden med seg selv i Kristus, og vi er betrodd forsoningens tjeneste, drives vi til arbeid og innsats for skaperverket, for jordas og alle menneskers livsvilkår og framtid, sier Fykse Tveit.

For meg føyer dette nye dybder til lesningen av både dette og andre skriftsteder. Det ble et bidrag til en dypere kristologisk og trinitarisk forankring av det kirkelige engasjementet for klima og miljø.

Mangeårig engasjement

Dette er ikke et nytt engasjement, men mangeårig og variert både internasjonalt, nasjonalt, og lokalt. Jeg kan huske hvordan jeg som prestevikar om somrene i studietiden for over tretti år siden brukte forvaltersøndagen for alt den var verdt og snakket om hvordan vi alle var med på å bære framtiden i våre hender, og om hvordan dette måtte ha konkrete følger for vår livsførsel og forbruksmønster i ærefrykt for skaperverket som var gitt oss. Jeg var inspirert av nasjonalt kirkelig arbeid på dette feltet, og av teologer og salmediktere som Per Lønning. Senere fikk jeg som konfirmantprest være med på å arrangere Kirkens nødhjelps fasteaksjoner, som gjennom forskjellige formål har adressert den menneskeskapte trusselen mot klimaet og gitt muligheter til å bidra praktisk. Etter hvert har det kommet stadig flere Grønne menigheter, og noen har blitt sertifisert som Miljøfyrtårn.

De senere årene har også større aksjoner blitt markert av og i lokalmenigheter, ved bidrag til Klimavalg 2013, eller som Klimapilegrim i forkant av Klimatoppmøtet i Paris 2015. Klima- og miljøutfordringen har også satt sitt preg på liturgi, diakoni, trosopplæring, forkynnelse og andre aktiviteter i Den norske kirke. Som lokal prest har det i mange år vært mulig å både engasjere seg i og bevisstgjøres på måter å ta del i kampen for en bærekraftig jord og bærekraftige liv.

Monner det?

Så kan man jo spørre seg om det monner som bidrag til den massive utfordringen vi nå opplever. «Vi er den første generasjonen som er eksponert for klimakrisen, og vi er den siste som kan gjøre effektive grep for å begrense den katastrofen som truer oss», sa Olav Fykse Tveit.

I det perspektivet kan kanskje det vi pusler med lokalt virke både utilstrekkelig og fragmentert. Som en god sak som vi kommer på innimellom, men som også lett forsvinner blant mange andre gode saker eller eventuelt blir ivaretatt av noen få ildsjeler.

I denne utgaven av Luthersk kirketidende skal vi både få løfte blikket, og få øye på håpet.

Kirken som endringsaktør

I artikkelen «Påvirker kirken miljø- og klimapolitikken» gir Einar Tjelle oss innblikk i Den norske kirkes påvirkningsarbeid på klima, miljø og bærekraft. Det er spennende lesning til å bli håpefull av! Som seksjonsleder for økumenikk og dialog i Kirkerådet og assisterende generalsekretær for Mellomkirkelig råd gir han oss ikke bare norske, men også økumeniske og interreligiøse perspektiver. Han beskriver hvordan Den norske kirke har vært og er en nasjonal og global aktør som «har spilt en viktig rolle både nasjonalt og internasjonalt i å få ulike religiøse aktører til å heve stemmen, til å hente fram sin grønne spiritualitet og praksis. Og ikke minst handle sammen.»

Dette har bidratt til beslutninger som utslippsmålene i Parisavtalen, og andre «grønne» resultater på nasjonalt og internasjonalt nivå. Gjennom ulike samarbeid har også ungdom fått arenaer for å bruke sitt engasjement, noe som i seg selv er et stort håpsteget. Les og bli opplyst og motivert! Vi på grasrota (sic!) kan synes det kan oppleves både puslete og fragmentert det vi driver med. Men det henger i og sammen med, og preges av, målrettet og stor innsats fra ledere, fagmiljøer og enkeltmennesker i vår kirke med kunnskap,

kjærlighet og vilje til endring og bærekraftig utvikling.

I dette har dialogarbeidet med andre trossamfunn blitt stadig viktigere. Som trossamfunn møtes vi også av utfordringene i den eksistensielle krisen vi nå opplever. Som troende er vår praksis preget av vår spiritualitet, og som mennesker kan troen gi oss ressurser til å handle sammen. Det kan være på ledernivå, fordi religiøse ledere blir lyttet til. Det kan være på lokalt nivå, der det å gjøre noe sammen skaper livsmot og gir håp.

Håp som vilje til handling

Et mirakel av et eksempel på dette finner vi i Håpets katedral, som du kan lese om i den andre artikkelen! Visjonen om den fikk Solveig Egeland, kulturrådgiver i Borg bispedømme, etter at det strandet en død hval med 30 plastposer i buken. Initiert av Den norske kirke i Borg bygges et symbolbygg av blant annet plast fra havet med mennesker fra ulike religioner, politisk ståsted, alder, kjønn eller andre forhold som gjør oss ulike. «Håp er også vilje. Håpet er handlende», sier en av ildsjelene. På Isegran i Fredrikstad deles tro, håp og handling.

Gudstjeneste i verden

En kirke som bærer med seg troen på inkarnasjonen og oppstandelsen, ja på Kristi forvandlende kjærlighet, trenger ord og toner til sin gudstjeneste, sin tro og for sitt liv i verden slik den er nå. Presten og salmedikteren Sindre Skeie gir oss det i sin artikkel og med salmen «Hører du klokkene».

På globalt nivå finner store kirkesamfunn sammen for å bidra til den interreligiøse dialogen i møte med vår sårede og truede jord. På lokalt nivå skjer undere, skjer håp, når mennesker av god vilje finner sammen. Som kirke utfordres vi stadig til å utfolde i praksis det vi sier, synger og ber for. Som hva det betyr at Kristus ga sitt liv for en verden og en menneskehet i kjærlighet til alt det skapte. Vi henvender oss til han som forsonet verden med seg selv. Det gir grunn til håp.

HEGE E. FAGERMOEN
PROST I SØNDRE FOLLO
HF395@KIRKEN.NO

UTGIS av MF vitenskapelig høyskole og utkommer med 16 nummer i året (ca. hver tredje uke). Redaksjon: professor Harald Hegstad (ansvarlig redaktør), prost Hege Elisabeth Fagermoen, sokneprest Kjersti Gautestad Norheim, universitetslektor Inge Westly. Bokmeldingsansvarlig: stipendiat Per Kristian Sætre.

Redaksjonssekretær: Åsmund Aksnes.
HENVENDER rettes til: Luthersk Kirketidende ved Åsmund Aksnes tlf. 22 59 05 42 lutherskkirketidende@mf.no
INTERNETT www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til lutherskkirketidende@mf.no. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord og innlegg 1000 ord.
ABONNEMENT PRIS kr 695,- pr. år for Norge. Utlandet: kr 950,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).

KONTONUMMER: 3000.17.41841

Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, telefon eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra buyandread.com

PÅVIRKER KIRKEN MILJØ- OG KLIMAPOLITIKKEN?

- innblikk i Den norske kirkes påvirkningsarbeid på klima, miljø og bærekraft

Gagner det miljø- og klimakampen at kirken bidrar? Det er alltid nyttig å bli gransket og sett i kortene. Førsteamanuensis Tom Sverre Tomren (Høgskolen på Vestlandet) har prisverdig analysert miljø- og klimauttalelser fra Den norske kirkes Bispemøte og Kirkemøte fra 1969-2010, og kom nylig med en revidert versjon av avhandlingen hvor også tidsrommet 2011-2019 analyseres.¹ Men som grunnlag for å trekke konklusjoner på hvordan Den norske kirke arbeider på miljø- og klimaområdet, og hvordan den eventuelt har fått politisk gjennomslag, er ikke en slik tilnærming tilstrekkelig.

AV EINAR TJELLE, SEKSJONSLEDER I KIRKERÅDET OG ASSISTERENDE GENERALSEKRETÆR I MELLOMKIRKELIG RÅD
ET982@KIRKEN.NO

Offisielle uttalelser fra Den norske kirke er det blitt færre av de siste årene, rett og slett fordi det har en begrenset verdi. Pressemeldinger leses knapt i vår flyktige medievirkelighet. Strategien har heller vært et strategisk påvirknings- og nettverksarbeid og en bredere tilnærming til et komplekst felt.

I det følgende vil jeg beskrive kort *noen* viktige arbeidsmåter og aktører på klima- og miljø som Den norske kirke har benyttet seg av, særlig det siste ti-året. Og *noen* resultater av dette arbeidet. *Noen*, fordi arbeidet er preget av mange aktører, og plassen her er begrenset. Analyse av effekten av slikt arbeid er heller ingen eksakt vitenskap. Jeg har i snart et tiår arbeidet i Mellomkirkelig råd (MKR) på Kirkens Hus. Refleksjonene og eksemplene i det følgende er preget av det, og følgelig ikke bare norske, men internasjonale og til dels økumeniske og interreligiøse perspektiver.

Breddemobiliseringen

Siden 90-tallet har Kirkens Nødhjelp (KN) og ungdomsorganisasjonen *Changemaker* bidratt til politikkendringer på flere områder. Den norske kirke er største oppdragsgiver for Kirkens Nødhjelp og har følgelig et nært og formalisert samarbeid. Konfirmanter og menigheter har i en årrekke mobilisert, ikke bare til innsamling, men også til verdifullt *påvirkningsarbeid* i fastetiden. En rekke ganger

har dette vært kreative politiske kampanjer for «klimarettferdighet» eller lignende formål.

Tusener av underskrifter og ulike kreative symbolaksjoner har utfordret politiske ledere og skapt nødvendig debatt. Kunnskap om årsakssammenhenger for urett og klimakrisa, samt overkommelige «handlingsalternativer», er blitt pensum for konfirmanter og mange ungdomsgrupper og ofte formidlet engasjert fra ungdommer selv. Flere av disse har siden videreført sitt engasjement i betydningsfulle posisjoner i organisasjoner, partier og hos myndighetene.

Den norske kirke har gjennom mange år vært sentral i å få klima opp på den politiske dagsorden i Norge gjennom blant annet kampanjen Klimavalg 2013 som senere ble til Klimavalgalliansen. Kirker og kristne organisasjoner spilte en stor rolle i Klimavalg 2013 og utgjorde omtrent en tredjedel av de 101 tilsluttede organisasjoner². Gjennom disse årene har klimapolitikk kommet stadig høyere opp på den politiske dagsorden.

Med alle våre biskoper og flere andre religiøse ledere om bord, organiserte Kirkens Nødhjelp og Framtiden i våre hender en skolerings- og påvirkningsseilas til klimatoppmøtet COP15 i København 2009.³ En hel danskeferge (!) med klimaaktivister fikk mye oppmerksomhet. Politiske ledere fikk klare

beskjeder fra kirkefolka. Men selve resultatet fra København var nedslående.

Noen år seinere mobiliserte Den norske kirke og Kirkens Nødhjelp bredt igjen. Klimapilegrimer fra hele landet, vandret, syklet, padlet og samlet inn underskrifter for en «ambisiøs og rettferdig klimaavtale i Paris». «Grønne menigheter» tok aktivt del, men også andre kirkesamfunn og andre trossamfunn. Til sammen ble det gått en og en halv gang rundt kloden og samlet inn tusener av underskrifter i 2014 og 2015.⁴

Tilsvarende mobiliseringer skjedde i en rekke land, og like i forkant av klimatoppmøtet i Paris 2015 ble 1,8 millioner underskrifter overlevert FNs daværende klimasjef Christiana Figueres. Hun var tydelig rørt over engasjementet og uttrykte senere at denne religiøse mobiliseringen var svært viktig. Ikke minst var Pave Frans sin «miljø-encyklika» *Laudato Si* en mektig stimulus for dette religiøse, grønne engasjementet. Mange ble overrasket av at verdens nasjoner klarte å enes om en klimaavtale i Paris 2015. Den var til og med mer radikal enn mange hadde våget å håpe på. Det globale utslippsmålet ble satt til «maks 2 grader helst ned mot 1,5 grader», og rettferdighetsperspektivet ble styrket. Jeg mener norske kirkeaktivister har aksjer i denne delseieren i Paris, og skal begrunne det mer seinere i artikkelen.

Noe av det som er mindre synlig for allmenheten (kanskje også innad i kirken?) er en gradvis grønnere bevissthet også i Den norske kirke på flere felt, som diakoni, teologi/forkynnelse, trosopplæring og liturgi. En revisjon av diakoniplanen fra 2007 hvor «Vern om skaperverket og kamp for rettferdighet» kom inn i selve definisjonen, etablering av Skaperverkets dag, og stadig flere - og integrerte - «grønne trosopplæringsstiltak» er eksempler på dette.⁵ Med inspirasjon fra blant annet urfolksteologi, den økumeniske bevegelse og sør-teologier har også økoteologi fått større fotfeste de siste årene, og blitt mer trinitarisk og mindre antroposentrisk⁶. En annen viktig bredde-trend er at miljø- og klimaansvar er blitt mer integrert og tydelig også i misjonsorganisasjoner og i evangelikale bevegelser som Lausanne-bevegelsen, og generelt blant bredden av kirker i Norge.⁷

Virkningene av en stadig breiere forankring tror jeg er meget viktig, i *kombinasjon* med den mer spesifikke mobiliseringen:

Senest i 2019, var fasteaksjonens politiske kampanje kalt «53%», et krav om at minst 53% av klimagass-kuttene må tas i Norge. Det samme kravet hadde klimapilegrimer og changemakere lobbet for, helt siden Kirkens Nødhjelps rapport om «fair share» ble lansert på kirkeskipet under Arendalsuka i 2018.⁸ I januar 2020 kunngjorde regjeringen at 50-55% av klimakuttene skal tas i Norge. Dette var en etterlengtet seier.

Interreligiøst klimasamarbeid

I nær sammenheng med økt kirkelig grønn mobilisering, har det det siste 10-året også vært en forsterket *interreligiøs* mobilisering⁹. Fra 2011 har Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, sammen med andre aktører lagt til rette for interreligiøse delegasjoner til FNs klimatoppmøter. Kirkens Nødhjelp har vært en viktig aktør også i dette. Under COP17 i Sør-Afrika var Kirkens Nødhjelp og Utenriksdepartementet avgjørende for å finansiere og legge til rette for en storstilt afrikansk interreligiøs mobilisering som ble kalt *We have faith – Act now for climate justice!* Kampanjen samlet tusener, beveget seg gjennom flere afrikanske land, utfordret politikere og endte opp på et stort fotballstadion i tilknytning til klimatoppmøtet i Durban. Her ble FNs klimalederskap utfordret av religiøse ledere med erkebiskop Desmond Tutu i spissen. Også flere norske kirke- og religionsledere var til stede.

Olav Fykse Tveit tok som generalsekretær i Kirkenes Verdensråd i 2014 initiativ til en *Interfaith Climate Summit* i New York. Dette ble gjort i samarbeid med *Religions for Peace International*, og med stabshjelp fra KN og MKR, og samlet betydningsfulle religiøse ledere fra ulike tradisjoner og land.¹⁰ Dette var strategisk plassert i forkant av et høynivåmøte av verdens politiske ledere som var samlet i New York samtidig, og ikke minst en gigantisk folkelig mobilisering i gatene, hvor metodisten og Sofie-prisvinneren Bill McKibben¹¹ hadde en nøkkelrolle. På denne tida – før det viktige Parismøtet i 2015, kom den ene verdensreligionen etter den andre ut med kraftfulle klima-uttalelser. Og ikke minst,

fellesuttalelser og fellesmarkeringer som den i New York.

Samme år ble Interreligiøst klimanettverk (IKN) etablert i Norge, initiert av Mellomkirkelig råd i nært samarbeid med Kirkens Nødhjelp, og seinere med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn som aktiv medspiller. Formålet er å lære av hverandres miljøetikk og praksis og bidra med en felles stemme i klima- og miljøspørsmål. For eksempel laget IKN en felles religionsleder-uttalelse til norske politikere. Den ble også oversatt til engelsk og medbragt til den ovennevnte interreligiøse New York-konferansen.

Mobilisering og grønn samhandling på tvers av religion og livssyn i Norge har vært viktig, men også interreligiøs deltakelse i FN-sammenheng. Selv om et klimatoppmøte selvsagt er representert meget bredt både geografisk og religiøst, er det knapt andre interreligiøse delegasjoner enn vår som faktisk reiser og opptrer sammen, og har gjort det over lang tid. Kirkens Nødhjelps Ingrid Næss-Holm, tidligere Changemaker-leder, spilte i flere år en nøkkelrolle i dette arbeidet. Hun ledet i flere år *Interfaith Liaison Committee*, et koordinerende organ mellom FN (UNFCCC) og de religiøse bevegelsene for å legge til rette for interreligiøs aktivitet og koordinering på klimatoppmøtene.

Den interreligiøse delegasjonen møter regelmessig representanter for den norske forhandlingsledelsen, med en noe annen argumentasjon og språk enn øvrige lobbyister, og vi har deltatt i ulike symbolhandlinger, paneler, og mer direkte lobbyarbeid (se under).

Tilbake fra FN-korridorene til Oslos gater, ble IKN spurt om å bli med på det store «Klimabrølet» utenfor Stortinget i 2019. Biskop Kari Veiteberg og øko-sikhen Harveen Kaur representerte de interreligiøse med kraftfulle appeller foran ca. 50.000 i gatene foran Stortinget.

Det er selvsagt vanskelig å måle betydningen eller effekten av et slikt interreligiøst samarbeid. Men jeg vil hevde at norske kirkelige aktører har spilt en viktig rolle både nasjonalt og internasjonalt i å få ulike religiøse aktører til å heve stemmen, til å hente fram sin grønne spiritualitet og praksis. Og ikke minst handle sammen. I økende grad har dialogarbeid i Norge fått et grønt skjær.

Ungdommers rolle

Som nevnt over har ungdommer lenge spilt en viktig rolle i miljø- og klimakampen, med for eksempel Changemakers og konfirmantaksjoners viktige rolle. Det er åpenbart at Changemakere, aktivister fra KFUK-KFUM, Ungdommens Kirkemøte og andre sammenhenger har vært med å påvirke Den norske kirke – og langt utover den - på dette området. Kirkemøtevedtak er blitt djervere og grønn praksis skjerpet. Kirkelige ungdommer lar høre fra seg også i det politiske rom.

Et kvantesprang skjedde likevel med Gretha Thunberg, og hennes *Skolestrejk för klimatet*, som har mobilisert millioner over hele verden de siste to årene. I Norge var det Tina Våje, da nylig «pensjonert» medlem i Barnas Klimapanel hos Miljøagentene, som fikk med seg Changemaker, Natur og Ungdom, KFUK-KFUM, Spire m.fl. og lanserte *Skolestreik for klima* i Norge, som siden har vært en viktig drivkraft, også inn i kirkelige miljøer.

Også internasjonalt har ungdommer tatt en stadig større rolle. Changemakere arbeidet strategisk gjennom lang tid for at ungdom skulle bli en hovedinteressent i FNs klimaforhandlinger. Dette ble en realitet fra 2011. Også Det lutherske verdensforbund har i mange år hatt ungdom som en strategisk klimasatsning og har konsekvent latt seg representere ved ungdommer fra medlemskirker under klimatoppmøtene. Min erfaring er at dette har åpnet opp for en fornyet kreativitet, et annet språk, en helt annen digital kompetanse som «klimabyråkratiet» virkelig trengte. Men ikke minst så tilfører ungdom engasjement og solid kunnskap.

Spesialisert påvirkning - bak kulissene

En mer spisset form for politisk påvirkning skjer sammen med andre aktører gjennom Forum for Utvikling og miljø (ForUM). Mellomkirkelig råd for Den norske kirke var i sin tid med på å etablere denne paraplyorganisasjonen, og er i dag representert i styret, samt i faggrupper på klima, biodiversitet, bærekraft og samstemthet i utviklingspolitikken. For å fokusere på klima-sporet her: I klimagrappa er også andre kirkelige organisasjoner representert, som Kirkens Nødhjelp, Caritas, KFUK-KFUM og Changemaker, side om side med klima- og

miljøorganisasjonene. Sammen utvikler de detaljerte politiske posisjoner på klimaområdet, særlig knyttet til Norges nasjonale forpliktelser i FN. Min erfaring er at disse blir nøye lest. Forums klimagruppe organiserer også faste jevnlige møter med politikere og forhandlingsdelegasjonen i forkant og under selve klimatoppmøtene, hvor også næringsliv og fagforeninger deltar. På langt nær alle land har slike nære møtepunkter med sivilsamfunnet, og for Den norske kirke er dette en viktig arena for påvirkning – sammen med andre.

Mellomkirkelig råd hadde en egen prosjektmedarbeider, Gunstein Instefjord, som forberedte og representerte kirken ved FNs store Rio-møte i 1992. Det var her både klimakonvensjonen (UNFCCC) og konvensjonen om biodiversitet (CBD) ble unnfanget. Kirkenes Verdensråd har fulgt disse prosessene siden, og i vekslende grad også Den norske kirke. Gard Lindseth var internasjonal rådgiver for Mellomkirkelig råd en periode i tiåret etter, og skrev sin doktoravhandling om nettopp klimaendringer og politikk. Som spesialrådgiver i Klima- og miljødepartementet var han statsråd Tine Sundtofts «høyre hånd» under det viktige klimamøtet i Paris i 2015. Her spilte norske forhandlere en meget sentral rolle. Sundtoft (og Lindseth) ble utpekt til «bakkanalen» i den avgjørende *High Ambition Coalition*, som på mange måter ble en gameturner i Paris.¹² I denne prosessen var det viktig å skape tillit og ha med også representanter for «fattige land». I prosessen med å få med å få med Gambias miljøminister Pa Ousman Jarju, som en del av denne koalisjonen, ble vår interreligiøse delegasjon med imam Ibrahim Saïdy og biskop Ingeborg Midtømme brukt «i det lukkede rom» for å forberede ham for denne oppgaven. Her kunne vår «grønne imam» bidra med en peptalk på ministerens hjerterpråk, og biskopen legge inn over ministeren at også kirken støttet en tydelig tale for klimarettferdighet. Med våre mange internasjonale relasjoner gjennom blant annet KV og ACT Alliance og et religiøst felles språk, kan dørrer åpnes. At pavens encyklika stadig ble referert til og endog kopiert opp på Norges offisielle kontor under toppmøtet, illustrerer at det slett ikke er vanntette skott mellom religion og klimapolitikk.

Gjennom det spesialiserte arbeidet i ForUM, med breddemobiliseringen i bunn, men også med egen religiøs tilnærming tror vi at posisjoner endres. Parisavtalen ble en realitet. Det særlige «rettferdighetssporet» for de fattigste, *Tap og Skade*, er nølende kommet på plass også hos norske myndigheter. Også en gradvis økt klimafinansiering, som KN, MKR og ForUM har lobbet for i mange år. På statsbudsjettet for 2019 økte klimafinansieringen igjen, med en milliard kroner.

Spesialisert påvirkning på områdene klimamiljø og bærekraft, skjer også gjennom offentlige høringer i regi av Klima- og miljødepartementet eller komiteer på Stortinget. Eller det kan være innspill til partiprogrammer. Det skjer ved fagrådgivere i Kirkerådet eller ved innspill fra fagorgan som Komiteen for Internasjonale Spørsmål (KISP), under Mellomkirkelig råd. Slike innspill blir godkjent av respektive ledere i administrasjonen, men ofte ganske usynlige for grasrota og allmenheten. På flere saksområder har viktige forandringer skjedd:

Kampen mot tjæresanden

Den norske kirke har gjennom mange år vært tydelig i sin tale mot Statoil (nå Equinor) sine omfattende oljesand-investeringer i Alberta, Canada. Kirken har lenge kjempet for mer fornybar og mindre fossil energi. Men hovedbegrunnelsene her var dels at dette er en ekstremt miljøforurensende måte å utvinne olje på, dels at utvinningen gikk utover urfolks tradisjonelle rett til disse naturrike områdene, og forgiftet drikkevann og natur. Etter forslag fra Samisk Kirkeråd og MKR kom Kirkemøtet med en samlet uttalelse i 2012 om at *Statoil må trekke seg ut av tjæresandprosjektene selskapet er involvert i Canada*. Med biskop Erling Pettersen og generalsekretær Tore Johnsen i Samisk Kirkeråd som verter ble den canadiske indianerhøvdingen *François Paulette* invitert til Stavanger domkirke der han talte med integritet, slik han også gjorde på Statoils generalforsamling dagen etter. Dette inngikk i en turne i regi av Greenpeace, WWF og Samisk kirkeråd. Som en del av kirkens mobilisering hadde OVF foretatt et symboltungt utsalg av OVF-fondets (relativt få) aksjer i Statoil få dager tidligere, noe som fikk olje- og energiministeren til å rykke ut mot Den norske kirke i en rekke

medier.¹³ I to oppfølgingsmøter med statsråden opprettholdt Den norske kirkes ledelse kritikken. Ting skjedde gradvis i de to årene som fulgte. I desember 2016 solgte Statoil seg ut av de siste restene av tjæresand-prosjektene i Canada. I år kom også meldingene om at hele satsningen på det amerikanske kontinentet har vært et gigantisk milliardtap for Equinor. Kanskje var det derfor det økonomiske språket som til slutt var sterkest? Uansett ble dette nok en seier for både urfolk og miljø. Og et eksempel på et bredt samarbeid hvor kirken var en viktig aktør.

Et grønnere Oljefond

Statens pensjonsfond utland (SPU), eller «oljefondet» som det gjerne kalles, er verdens største statseide investeringsfond på over 10.000 milliarder kroner. Den norske kirke har sammen med andre aktører flere ganger siden SPU ble opprettet i 1990 uttalt seg kritisk om manglende etisk forvaltning. I 2013 kom Kirkemøtet med en uttalelse som utfordret myndighetene til radikale endringer, hvor hensynet til klima og global fattigdom må prioriteres, med konkrete anvisninger om investeringer i fornybar energi og fattige økonomier i Det globale sør, samt styrking av SPUs Etikkråds mandat og retningslinjer.¹⁴ Her var Den norske kirke tidlig ute med konkrete anvisninger, noe som få politiske partier eller organisasjoner på den tida hadde konkretisert, og det fikk ringvirkninger¹⁵.

Også Changemaker spilte en aktiv rolle i tiden som fulgte, og gjennom egne høringsutspill fra Kirkerådet og gjennom ForUM, fortsatte påvirkningsarbeidet. Et viktig anliggende fra Mellomkirkelig råd sin side har blant annet vært at det vil skape store ringvirkninger når milliard-innvesteringer flyttes (*shifting of trillions*) fra fossilt til fornybart, og bidra til presedens på den internasjonale scenen. Selv om dette ligger noe på utsiden av FNs klimaforhandlinger er det likevel nært relatert til de enorme behovene for grønn omstilling. Også et trykk for at bærekraftsmålene kan ligge til grunn for SPUs investeringer, og at oljefondet kan åpne opp for unotert fornybar energi har vært viktige anliggender.

I 2015 vedtok oljefondet å trekke ut kull-investeringene. I praksis henger det dessverre fremdeles igjen flere slike investeringer. Våren

2019 ble det åpnet for at oljefondet kan investere i fornybar infrastrukturprosjekter som sol- og vindmølleparker som ikke er på børs, eller i såkalt unotert fornybar energi. Regjeringen besluttet også å doble størrelsen på oljefondets miljømandater, selv om det er langt igjen til det som Kirkemøtet ønsket seg. Bærekraftmålene er også de siste to årene kommet høyere opp i SPUs (NBIMs) tenkemåte og praksis. Ting har altså beveget seg i positiv retning de siste årene, selv om mye gjenstår. Den norske kirke har jobbet tett med aktører som ForUM, Framtiden i våre hender, Kirkens Nødhjelp/Changemaker og andre. Med årets mye omtalte direktørskifte for oljefondet, vil kirkens kritiske blick på vår felles sparebøsse fortsette.

Regnskogen og et interreligiøst initiativ

En vinterdag ringte Lars Løvold, daværende daglig leder i Regnskogsfondet, til meg for å høre om Mellomkirkelig råd var interessert i et samarbeid om bevaring av de store regnskogene. Noen måneder tidligere hadde Løvold deltatt på ett-årsmarkeringen i Vatikanet av pave Frans sin *Laudato Si*, invitert av Simon Rye i Klima- og miljødepartementet. En ide som ble unnfanget disse dagene i Vatikanets vitenskapsakademi, var å mobilisere religiøse ledere og også urfolksledere for bevaring av de største regnskogene i verden. Den store majoritet av folk i og rundt regnskogene er religiøse og spirituelle, men mye av vernearbeidet skjer «over hodene på dem». For å få til endringer må det i mye større grad bygges strategiske allianser med slike grupper. De har et språk og en kunnskap som virkelig trengs for å mobilisere egne medlemmer. Så er det stort behov for å hjelpe urfolk og religiøse ledere med å bygge strategiske allianser og plattformer for å påvirke politikere og næringsliv i årene som kommer. Tidligere Oslo-biskop Gunnar Stålsett har vært en krumtapp i det som ble kalt *Interfaith Rainforest Initiative*, og som ble lansert i Oslo med kongen til stede, juni 2017. Om ikke kunnskap om regnskogene, hadde biskop Gunnar Stålsett et unikt globalt nettverk av religiøse ledere fra sin tid som generalsekretær i Det lutherske verdensforbund og mangeårige engasjement i Religion for Peace. Og det var nettopp de kirkelige og

religiøse alliansene Regnskogsfondet og Klima- og miljødepartementet trengte hjelp til å få på plass. I samarbeidet som vokste fram, er FN Miljø (UNEP) en sentral partner. Men også Kirkenes Verdensråd og Green Faith International og flere andre. Dette unike samarbeidet har skutt fart de tre siste årene, med nettverksbygging og konkrete planer i viktige regnskogsland som Brasil, DR Congo og Indonesia. Les gjerne mer om dette arbeidet på www.interfaithrainforest.org

Også Samisk Kirkeråds generalsekretær Risten Turi Aleksandersen, er involvert i dette, og vi møter årlig lederen av Vitenskapsakademiet i Vatikanet i denne sammenheng. Vern av regnskogene handler om blant annet vern om biologisk mangfold, urfolks rettigheter og klima. Uten pavens encyklika *Laudato Si* og uten tidligere Oslo-biskop Gunnar Stålsett, hadde trolig ikke dette unike samarbeidet blitt noe av¹⁶. På generalforsamlingen til Religions for Peace i 2019, ble initiativet «signert» av ytterligere 900 religiøse ledere fra hele verden, igjen med biskop Stålsett som primus motor. Også Mellomkirkelig råd for Den norske kirke tilsluttet seg formelt den *Faith for Forest* kampanjen som ble lansert da. Med koronatrusselen og økende politisk og kommersielt press, vil årene som kommer bli meget krevende for verdens regnskoger, og det er å håpe at dette arbeidet vil vokse i årene som kommer.

Kirken og bærekraftsmålene

Det siste eksempelet går breiere enn klima og miljø-saken. Kirken har jobbet bredt med bærekraft i mange år. Det økumeniske tiåret for «Skaperverk og Bærekraft» ble bestilt og utformet av Kirkemøtene i 2007 og 2008, og Kirkens Nødhjelp, Norges Kristne Råd og Den norske kirke ved Kirkerådet ble sentrale samarbeidspartnere for dette tiåret. I 2015 ble verdens nasjoner enige om de sytten internasjonale bærekraftsmålene under FN-plattformen Agenda 2030. Gjennom samarbeid med andre organisasjoner er Den norske kirke en aktiv part på flere områder. Som tidligere nevnt er vi for eksempel med i en egen gruppe som jobber politisk med bærekraftsmålene i ForUM, og DIGNI og Kirkens Nødhjelp er også viktig aktører på flere av målene. Sammen med Kirkens Nødhjelp,

lanserte Mellomkirkelig råd *Bærekraftsboka* i 2019. Boka er også en nettressurs på www.bærekraftsboka.no Her presenteres refleksjoner om kristen tro og teologi knyttet opp til de sytten bærekraftsmålene. Og det stimuleres til refleksjon og handling. Guro Almås (MKR) og Anne Marte Skaland (KN) er ansvarlige for tekstarbeidet sammen med Kjell Nordstokke og Hildegunn Marie Tønnessen Seip. Boka er blitt et bredt økumenisk samarbeidsprosjekt hvor også Norges kristne råd, DIGNI, KFUK-KFUM, og SMM-nettverket (Samarbeid menighet og misjon) er med. Det er spennende at også dette initiativet har møtt stor interesse internasjonalt. Kirkenes Verdensråd og Act Alliance (KNs globale paraply) er medutgivere i den engelske utgivelsen¹⁷. Boka er allerede oversatt til flere språk, delvis også kinesisk. Og det arbeides nå med både en fransk og en russisk versjon.

Selv om denne ressursen er forholdsvis ny og har vist seg å være nyttig, er arbeidet med flere av målene noe kirke, misjon og diakonale organisasjoner har arbeidet med lenge. Men det er åpenbart at denne ressursen er et viktig bidrag til å kople diakonal refleksjon og praksis med bærekraftsmålene i ti-året vi nå går inn i. Menigheter lokalt har fått en ressurs til å bygge nettverk og samarbeide med kommunen. Generelt bidrar bærekraftsmålene allerede til en breiere bevisstgjøring i Den norske kirke, hvor ikke bare klima -men også en rekke andre områder tematiseres. Bærekraftsmål nr 17 handler nettopp om «samarbeid for å nå målene». Kirkene - og våre interreligiøse fellesskap – har her en svært viktig rolle i årene som kommer, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Nytter det?

Jeg har kommet med *noen innblikk* i kirkens arbeidsmåter og til en viss grad *resultater* på områdene klima, miljø og bærekraft, med vekt på klima. Siden mye av dette arbeidet er komplekst og skjer sammen med mange andre aktører, er resultater vanskelig å måle. Men vi ser at ting er i endring! Tenk på hvor lite bevissthet det var på disse spørsmålene for få ti-år siden. Nå er dette (i alle fall *før* korona ...) høyt oppe i bevisstheten hos politikere, kirke, media og skole, for å nevne noen aktører. Jeg mener bestemt at Den norske kirke har

bidratt konstruktivt inn i dette. Min kollega Hans-Jürgen Schorre i Kirkerådet har vært en pioner i 25 år for å forankre det grønne engasjementet i Kirkemøtet og bygge opp grønne menigheter. Dette er med å sette klima og miljø på dagsorden lokalt og bevisstgjør folk internt og eksternt i kirka om kirkens rolle som endringsagent. Schorre arbeider nå med en ny Kirkemøtesak på tema som trolig vil komme opp i 2021. Per Ivar Våje har forsterket miljø- og klimaarbeidet og var prosjektleder for det økumeniske tiåret for *Skaperverk og Bærekraft* og koordinator for Klimapilegrim 2015. Han bidrar også i viktige sammenhenger som Det europeiske kirkelige miljønettverket (ECEN) og *Broen til framtiden*: Det at kirke, fagbevegelse og miljøbevegelse har samarbeidet om denne årlige konferansen i syv år har banet veien for nye strategiske allianser mellom folkelige bevegelse som er viktige om man skal få til en grunnleggende samfunnsendring.¹⁸

Vår nye preses Olav Fykse Tveit har også et personlig engasjement for skaperverket. Gjennom 10 år som generalsekretær for Kirkenes Verdensråd har han vært med å påvirke på mange mulige måter, jfr. hans rolle i forkant og under Paris-toppmøtet. Hans nære kontakt med pave Frans gjennom flere år, og KVs inspirasjon for og innflytelse på *Laudato Si* er åpenbar. Olav Fykse Tveit var hovedtaler på den interreligiøse konferansen om *Sustainability in Religion* i Bergen i februar, hvor hans tale kan leses som en «programerklæring» også for hans nye rolle i Den norske kirke og hvor kjærlighetsbegrepet brukes som en nøkkel også i kirkens omsorg for skaperverket¹⁹.

Jeg har valgt å nevne en rekke navn i denne artikkelen. Det er selvsagt risikabelt, fordi flere burde vært nevnt. Men generelt vil jeg si at det er svært mange diakoner, prester og enkeltmedlemmer som har gjort og gjør en kjempeinnsats for klima, miljø og bærekraft i det daglige. Noen kanalisere dette tydelig inn i kirken, andre gjennom organisasjoner, academia eller politiske partier. Dette hører selvsagt med til «totalbildet». Og gjennom et mangefasettert miljø- og klimaengasjement gjennom de siste ti-årene har også kirken og teologien forandret seg. (Det ville vært interessant å skrive mer om!).

Det er vi som har vår vakt nå. 2020 vil trolig ende som det varmeste året i moderne tid. Artsmangfoldet og økosystemene er under alvorlig press på grunn av ødeleggende kommersialisme og vekst. Og antakelig er det nettopp denne «dødelige cocktailen» som har forårsaket COVID19 utfordringer.

Tiåret vi går inn i kan bli avgjørende. Jeg tenker derfor at vi som kirke - og som ansvarlige borgere – må intensivere vårt arbeid i årene som kommer. Samarbeid på tvers av religioner og organisasjoner vil bare bli viktigere. At vi *sammen* har fått på plass avtaler og endringer i årene som er gått, bør ikke føre til annet enn en forsterket innsats for Moder Jord og *alle* Guds skapninger.

Einar Tjelle (f.1966) er seksjonsleder for økumenikk og dialog i Kirkerådet og assisterende generalsekretær for Mellomkirkelig råd. Han er også leder for Interreligiøst Klimanettverk.

Noter

1 Tomren, Tom Sverre: «Kyrkje, miljø og bærekraft - ein studie av miljøfråsegnene i dei store kyrkjefamfunna i perioden 1969-2019 og ein detaljanalyse av korleis Den norske kyrkja har arbeidd med det grønne skiftet gjennom 50 år», Embla Akademisk (2020)

2 Mer om Klimavalgalliansens arbeid i dag:
http://www.klimavalgalliansen.no/?page_id=38

3 <https://www.aftenposten.no/norge/i/86d9d/klimaseilas-med-krav-om-rettferdig-avtale>

4 En rapport med mer utfyllende tall og analyser finnes her: <https://www.klimapilegrim.no/media/filer/ressurser/klimapilegrim-rapport-2015.pdf>

5 Mye av dette arbeidet er koplet til «Grønne menigheter»-konseptet. Grøn kirke i Danmark er også bygd opp på en lest av den norske modellen, og heftet «Vår grønne menighet» er også oversatt og introdusert i Den lutherske kirke på Island. Kirkerådet samarbeider videre om ordningen Miljøfyrtårn, har bidratt til etableringen av Grønne fellesråd og konseptet helhetlig miljøledelse.

6 Tomren (2020) drøfter også ulik aksentuering av økoteologien i Den norske kirke, se særlig kapittel 15.

7 Den årlige www.rettferdskonferansen.no er et godt uttrykk for at misjonsorganisasjoner og kirker står sammen og har et bredt engasjement på klima, miljø og bærekraftsspørsmål.

8 https://www.kirkensnodhjelp.no/globalassets/lanserte-rapporter/2018/norways-fair-share-2018_web.pdf

9 Tjelle, Einar: «Grønn vending i religionsdialogen?», i Kirke & Kultur 2/2016 s189-202

10 <https://nterfaithclimate.org/>

11 <https://www.besteforeldreaksjonen.no/2013/05/sofieprisen-til-klimaforkjemperen-bill-mckibben/>

12 https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/50324/ssoar-politicsgovernance-2016-3-brun-Conference_Diplomacy_the_Making_of.pdf?sequence=1

13 <https://www.nrk.no/okonomi/kirken-vil-selge-seg-ut-av-statoil-1.8042304>

14 https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2013/protokoll_km_12_3_13_etisk_forvaltning_petroleumsressurser.pdf

15 Wenche Fone, avdelingsleder i Kirkens Nødhjelp (nå avdelingsdirektør i NORAD), uttrykte seg slik til meg i etterkant av Kirkemøtet 2013.

16 Charles Mc Neill fra FN Miljø uttrykte seg kategorisk om Gunnar Stålsett sin avgjørende rolle under et besøk i Oslo februar 2020.

17 www.sdgbook.org

18 Statsminister og ministre har vært gjengangere på konferansen, på samme måte som kirkelige og religiøse representanter, forskere, journalister og engasjerte folk fra grasrota. Les mer på <https://broentilframtiden.com/>

19 <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/general-secretary/speeches/rev-dr-olav-fykse-tveit-whats-love-got-to-do-with-it-climate-justice-and-care-for-the-earth>

Menighetsråd i 100 år

MF KOM, KIFO og Kirkerådet inviterer til seminar i anledning hundreårsjubileet for menighetsrådene!

Onsdag 2. desember
Kl. 9.30 - 16.00

På MF vitenskapelig høyskole og digitalt

Påmelding og program:
mf.no/menighetsrad-100-ar

DE BYGGER HÅPETS KATEDRAL

Det stavkirke-inspirerte reisverket til Håpets katedral er ferdig. Det skal kles med 3500 takplater som er støpt av plastavfall som er ryddet fra strender. Katedralens tak skal skinne som en vakker og fargesterk lanterne og minne oss alle om viktigheten av et rent hav. Og når den er ferdig, kan den komme til en havn nær deg.

AV TOVE MARIT HASLE, PENSJONIST

TM.HAASLE@GMAIL.COM

Prosjektet eies av Den norske kirke i Borg og Borg bispedømmeråd, men henvender seg til «alle» som ønsker å bygge et symbolbygg for håpet og havet, uavhengig av religion, politikk, alder, kjønn, kultur eller andre forhold som gjør oss ulike.

Håpets katedral er et flerreligiøst og bærekraftig kunstprosjekt som gjennomføres på Isegran i Fredrikstad. Det er bygget en 120 m² stor pram som skal bære Håpets katedral. Reisverket er inspirert av de gamle stavkirkene, men taket blir ikke av trespon. Det 300 m² store taket skal dekkes med plater støpt av plast fra havet.

Noen av takplatene ble støpt av de hvite plastperlene som kom fra containerskipet som lekket flere tonn plast-pellets i havet utenfor Kristiansand tidligere i år. Håpets katedral fikk noen hundre kilo etter at myndighetene, Kystlotteriet og Oslofjorden friluftsråd hadde satt i gang en storstilt aksjon for å rense opp langs kysten. Mange dugnadstimer gikk med til å rense plasten før den var så ren at den kunne brukes til å støpe takplater. Flesteparten av de 3500 takplatene skal produseres av plastkasser som er ryddet langs kysten. Tanken er at katedralens tak skal skinne som en vakker og fargesterk lanterne og minne oss alle om viktigheten av et rent hav.

Flere grunner til deltakelse

Det er flere aspekter ved Håpets katedral som gjør det til et unikt prosjekt. Det er bygget på dugnad, med frivillig innsats under ledelse av profesjonelle håndverkere. Prosjektet har involvert mange ulike mennesker, noe som har krevd både fleksibilitet og justeringer. Noen

deltakere i prosjektet ble intervjuet underveis. For noen var miljøaspektet viktigste grunn for deltakelse, for andre var det sosiale aspektet viktigst. Håpets katedral er et tverreligiøst prosjekt, men ingen av deltakerne oppga religion som grunn for deltakelse.

Et møtested på tvers av ulikhet

Månedene etter korona-nedstengingen av Norge var en vanskelig tid for mange. De som jobber med Håpets katedral fikk lyst til å finne ut hva bønn og refleksjon betyr for den enkelte i deres religion. I mai ble mennesker fra ulike religiøse sammenhenger filmet for å belyse viktigheten av bønn, bruk av ritualer og symboler og også hvilken rolle natur og miljø har i deres tro. I filmen, som ikke er ferdigstilt ennå, kan man møte sjaman og same Eirik Myrhaug, prest Sunniva Gylver og familien Kaur, som er sikker. Av andre arrangementer kan nevnes kveldsyooga ved Friskis og Svettis. Verdens miljødag ble markert 5. juni. Dagen ble feiret med appeller av mennesker fra ulike religioner og med verdens første «bærekraftkake». På Skaperverkets Dag den 7. juni ble det strømmet en nasjonal gudstjeneste fra Håpets katedral, der preses Olav Fykse Tveit holdt preken.

Leder for prosjektet, Anne Skauen, forteller at de nå har begynt å samles fysisk igjen etter koronaen. – Hver siste søndag i måneden møtes vi på Håpets katedral for «Bønn for havet og håpet». Det er veldig lavterskel og litt sånn pop-up. Varer bare en halv time, men nok til å ta med seg noen gode ord og tanker inn i uka.

Tretti plastposer ble starten

Forsøpling av havet er ikke et problem som startet i 2020. Vi har kjent til problemet med

plastsøppel i havet i mange år. Den 29. januar 2017 skjedde det som kanskje ble en vekker for mange. Da strandet en gåsenebbhval på Sotra. Hvalen virket syk og måtte avlives. Naturhistorisk museum ville sikre seg hvalskjelettet, og da magesekken ble åpnet, fant man 30 plastposer og en del mindre plastbiter. Hvalen ble en påminner om og et sterkt symbol for den plastforurensningen som finnes i havet. Den ble også starten på Håpets katedral.

Prosjektet eies av Den norske kirke i Borg og Borg bispedømmeråd, men henvender seg til «alle» som ønsker å bygge et symbolbygg for håpet og havet, uavhengig av religion, politikk, alder, kjønn, kultur eller andre forhold som gjør oss ulike. Borg bispedømme skriver om prosjektet: «Utgangspunktet er havet som både er grenseløst og binder oss sammen. Havet er livgivende og vår felles arv. Denne arven er nå truet. Skal vi redde havet, må vi gjøre det i felleskap». Prosjektets formål uttrykkes slik: «Sammen skal vi bygge og drifte Håpets katedral i kjærlighet til havet». Visjonen det jobbes ut fra er «å forvandle vondt til godt» og vise at det er håp når mennesker jobber sammen.

3500 takplater i alle farger

I høst vil takplatene bli støpt hos plastbedriften Biobe i Fredrikstad. Fortsatt med frivillig innsats. – Det blir vakter som starter kl. 6 og slutter kl. 23. Tilsammen 3500 takplater i alle slags farger skal produseres. Vi håper at taket er tett til jul, forteller Anne Skauen. Koronaepidemien har forsinket prosjektet, men neste sommer vil Håpets katedral stå ferdig, hvis det ikke dukker opp uforutsette hindringer.

Fiskekasser til takplatene kommer også fra Sverige. Anne Skauen forteller at nå er snart plastinnsamlingen fullført. – Dag Skottene, en av de frivillige for Håpets katedral, reiser sin siste fiskekasse-tur på tirsdag 1. september til svenskekysten, hvor han har mottatt mange av de kassene vi har brukt i prosjektet. Han har lånt bil av Toyota (gratis) og kjørt den lange veien helt ned til Göteborgområdet. Og nå henter han det strandrydderne har samlet gjennom sommeren. Det har blitt mange turer og mange kg plast.

Sammen mot plast i havet

Dag Skottene har koordinert innsamling av fire tonn havplast fra ti kystkommuner til bruk for Håpets katedral. Han sier at prosjektet gir ham håp. Håp er noe mer enn naiv optimisme, det er også vilje, sier han i et intervju. Håpet er handlende. Han understreker mottoet for Håpets katedral:

- Sammen mot plast i havet. Sammen! Fellesskapstanken, at vi gjør ting sammen, skaper håp for meg. Gudstroen min er støttende, en tro som er en kilde til omsorg og trøst. Vi er sårbare og avhengige av hverandre. Det er ikke sant at enhver er sin egen lykkes smed. Felleskaps-tenkning og solidaritet er mitt håp.

MF tilbyr spennende DELTIDSSTUDIER våren 2021

Etikk,
menneskesyn og
teknologi

Nettstudium
10 stp
bachelornivå

mf.no/teknologi

Bioetikk

Undervisning fredager
10 stp
bachelor- og masternivå

mf.no/bioetikk

Kirkearkitektens
historie

Undervisning ettermiddag
10 stp
bachelor- og masternivå

mf.no/kirkearkitektur

Klimakrisen er her. Katastrofebrannene i Australia rundt nyttår er bare ett av mange nylige varsler om hva vi kan vente oss mer av.

AV SINDRE SKEIE, PREST OG PHD-STUDENT VED VID
SINDRE.SKEIE@GMAIL.COM

Hva slags følelser og fornemmelser vekker slike hendelser i meg? Sorg, naturligvis, over alt som går tapt. Frykt for hvordan fremtiden vil bli. Men aller mest: Fortvilelse, harme, ja, *sinne* over hvordan mektigere mennesker enn meg har sveket og forrådt sine medskapninger. Etter hvert finnes det nemlig en overveldende dokumentasjon om hvordan store aktører i fossilindustrien har arbeidet målrettet for å så tvil om klimavitenskapens funn – ikke med total avvisning, men ved å gi rom for tilstrekkelig med tvil til at politikere vegret seg for å iverksette den krevende omstillingen til grønnere energiformer.

Jeg er rasende og fortvilet – på egne vegne, fordi jeg har sørget og fortsatt sørger så mye over alt som går tapt, men aller mest på vegne av de som nå vokser opp og må prøve å håndtere det som kommer.

Mangel i salmeboken

Jeg blar meg gjennom salmeboken på leting etter ord og toner som kan gi resonans til disse følelsene. Men jeg finner det ikke. Jeg finner sjelesørgeriske salmer og forsonende salmer, botssalmer og håpssalmer, jeg finner salmer som nærmest postulerer at mennesket er naturens fiende, og salmer som oppfordrer oss, altså menneskene, til å bli bedre forvaltere av skaperverket. Men jeg finner ingen salmer som uttrykker harmen over mektige menneskers svik, og ingen sanger som maner kirken til kamp mot denne uretten.

I Bibelen, derimot, finner jeg slike motiver overalt. Der lurer *imperiet* stadig i bakgrunnen, enten det tar form av Farao, Israels egne konger, Babylon eller Romerriket – imperier

som så å si presser seg ned over menneskene, enten det skjer gjennom tvangsarbeid, nådeløs skattlegging, sosial og religiøs kontroll eller volds- og militærmakt.

Hva er imperiet i vår tid? Hva er det som har en kostnad å motsi? Det er i hvert fall ingen tvil om at aktørene i fossilindustrien lenge var rangert som klodens mektigste og mest verdifulle selskaper. Å ikke ta del i det fossildrevne forbrukersamfunnet var lenge å gå *mot* strømmen. Det var å stenge seg selv ute fra ritualer som har konstituert samfunnsfellesskapet vårt. På mange vis er det slik fremdeles.

Men imperiet er i ferd med å rakne. Olje- og gasselskapene skyves nedover på listen. Utviklingen går riktignok for sakte, og kampene er ennå mange. Om klimautslippene mirakuløst nok skulle gå raskt nedover, truer naturmangfoldskrisen like bak. Men: Noe snur i akkurat denne tiden. Engasjementet rundt skolestreikene er ett av en rekke tegn.

Sorgen og sinnet må gis en større plass

Både sorgen over tapet av natur og sinnet over alt sviket og all løgnen må gis en større plass i salmebøkene, uten at kirken dermed skal miste synet for sin tyding av verden og sitt håp om det gode og sin tro på oppstandelsen. Selv har jeg funnet inspirasjon i dette sitatet fra boken *Solidaritet og kærlighet* med essays av Knud Løgstrup: «Jeg er enig med marxisten i at de trusler og farer vi er kommet ut for, kun kan besverges med en fundamental endring både av mentalitet og samfunnsinnretning. Derimot er jeg uenig med marxisten i å la samfunnsendringen være det som gir tilværelsen

mening, i stedet for å la samfunnsendringen være fundert i en mening som tilværelsen har av seg selv.»

Helt til sist vil jeg dele et salmeforsøk jeg begynte på under lesningen av Naomi Kleins

Dette forandrer alt fra 2014, og som ble fullført en tid etterpå, da jeg så smått hadde begynt å integrere i min egen tenkning det boken hadde lært meg om svik og om håp.

Hører du klokkene?

Tekst/melodi:
Sindre Skeie 2016

D F#m/D Em/D A/C#
Hø - rer du klok - ke - ne? No - e tar slutt.

G/D Em/D A/D D
Mak - ten som tru - er vår jord, skal bli brutt.

Hm F#m Em F#
Ti - de - ne skif - ter, og nå kan det skje,

G A/G F#m Hm7
nå er det tid for å be:

G D/A A7 D
Fred til hvert folk og hvert sted!

1 Hører du klokkene? Noe tar slutt.
Makten som truer vår jord, skal bli brutt.
Tidene skifter, og nå kan det skje.
Nå er det tid for å be:
Fred til hvert folk og hvert sted!

2 Mektige mennesker stjeler hvert år
rikdommer større enn noen forstår.
Skoger og elver og fjell sprennes bort.
Folk ser sin fremtid bli sort.
Alt skjer så nådeløst fort.

3 Ingen har krav på vår jord og vårt liv.
Ingen får røve vår kraft og vår tid.
Håpet må deles, for kampen blir lang,
ingen skal stjele din sang
eller ditt hjem og ditt fang.

4 Barnet som lå i en krybbe og sov,
kom med en fremmed og uventet lov:
Vi skulle dekke et bord på hvert sted.
Slik skulle alle få se
fremtidens rettferd og fred.

5 Klokkene varsler at noe blir til
når tusen folkeslag vet hva de vil:
Rettferd for oss og for dem som en gang
skal fylle jorden med sang
og ha sitt hjem i dens fang.

BIBELSK ENTYDIGHET OG TEOLOGISK MANGFOLD

AV KNUT ALFSVÅG, PROFESSOR VED VID MISJONSHØGSKOLEN STAVANGER
KNUT.ALFSVAG@VID.NO

En av de mest konsekvensrike debattene i kirkens historie fant sted midt på 1520-tallet. Det var debatten mellom Erasmus av Rotterdam og Martin Luther om viljens frihet. En av denne debattens sentrale problemstillinger var spørsmålet om bibelautoritetens betydning. Erasmus framførte der følgende resonnement: Bibelen er uklar i mange spørsmål. Det kan derfor tenkes ulike bibelbegrunnede standpunkt, og det må vi kunne leve med. Men vi trenger regler for hvordan dette samlivet skal foregå, og vi må derfor følge de retningslinjer kirkens ledelse til enhver tid gir. Lenger enn dette er det ikke mulig å komme.

Jeg kom til å tenke på dette resonnementet da jeg leste Silje Kivle Andreassens innlegg om samhold og uenighet i LK nr. 13/2020. Her får vi nemlig en eksakt kopi av Erasmus' resonnement fra 1524: Jeg har mitt standpunkt og andre har sitt, og en form for bibelsk begrunnelse har vi alle. Den lange tolkningsveien har så mange veikryss, og her kan vi komme til å velge ulikt. Men den biskoppelige trafikkregulering finner nok «en god løsning på hvordan vi skal leve med ulike syn på prestetjenesten».

Vi lever med ganske store teologiske spenninger i Den norske kirke. I forhold til liturgi for ekteskapsinngåelse gir dette seg utslag i en lovfestet reservasjonsrett, nemlig retten for prester til ikke å vie fraskilte eller likekjønnede. I forhold til kvinners prestetjeneste har vi også en form for reservasjonsrett når det gjelder fullt gudstjenestefelleskap med kvinnelige prester. Den har imidlertid en mer uklar status, og de som regulerer den Geistlige uenighets-trafikken, kan på dette punktet komme til å stramme inn vikepliktsreglene.

Det er lett å forstå at det å reservere seg mot gudstjenestefelleskap i bestemte

sammenhenger er en belastning på det kirkelige mangfold, og at det derfor kreves både klokskap og forutsigbare ordninger om dette i det hele tatt skal kunne fungere. Likevel tror jeg provokasjonen når det gjelder uenighet om både kvinnelige prester og likekjønnede ekteskap primært ligger på et annet plan. Den ligger i det forhold at det fins kvinner og menn som hevder at konsistent og bibelsk begrunnet teologi på disse punkter bare har rom for én konklusjon, og at den faller sammen med det kirken inntil nylig alltid hevdet, og det den verdensvide kirke stort sett fremdeles hevder. Rommet for å utvikle teologiske løsninger etter eget ønske er på disse punkter betydelig mindre enn mange skulle ønske det var. Det er dette standpunktet som provoserer, og det gjør det fordi det å måtte gå i nærkamp med et slikt standpunkt når en ikke deler det, uroer og forvirrer. Derfor er det enklest å vise det bort. Det er det som til syvende og sist er realiteten både i kvinneprestebatten og i diskusjonen om likekjønnede ekteskap.

Erasmus' gråsoneargument oppløser i realiteten det kirkelige felleskap som en gudgitt størrelse. Kirken overlever ikke om den biskoppelige politimyndighet er det eneste som holder den sammen. Derfor avlegger menigheten hver søndag et felles vitnesbyrd om Bibelens entydighet i form av den felles trosbekjennelse. Denne er, som kirkeårslederen forbigilddig uttrykte det i sin hilsen under gudstjenesten i Nidarosdomen under kirkemøtet, båret av overbevisningen om at den dermed avlegger et vitnesbyrd om Guds kompromissløse nåde til alle mennesker. Et budskap om benådning er imidlertid et krevende budskap å håndtere og formidle. Fordi det er et budskap om nåde, kan en aldri forankre det i seg selv; det er alltid et

budskap vi mottar «fra kilder utenfor oss selv» (NoS 678). Derfor kan det aldri identifiseres med overbevisningen om at jeg og mine partifeller har funnet de ideelle løsningene.

Det utfordres alltid av en entydighet som ligger bortenfor der vi står. Klarer vi å leve med det også når det er våre kjæreste standpunkt som utfordres?

Fra religionsmonopol til livsynsåpent samfunn

MF KOM, Norges kristne råd og Ansgar
høyskole inviterer til gratis seminar i anledning:
Dissenterloven 175 år

Tirsdag 3. november
Kl. 9.00 - 15.00

På MF vitenskapelig høyskole og digitalt.

Påmelding og program:
mf.no/dissenterlov

OPPROP OG OPPRØR

Mandag morgen satte Extinction Rebellion seg ned. Det var midt i morgenrushet i hovedstaden, mot slutten av september i år. Alle bydelene var blitt «røde» og koronaepidemiens andre bølge truet med å velte inn over oss. Busstreiken var også i gang, så det skulle bli enda trangere på bussen. Og med Extinction Rebellion ble det full stans midt i sentrum. «Bortskjemte pøbler», ble de kalt.

AV KJETIL FRETHEIM, PROFESSOR VED MF VITENSKAPELIG HØYSKOLE
KJETIL.FRETHEIM@MF.NO

Det går for sakte

Samme dag lanserte regjeringen sine nye klimatiltak. De gikk inn for CO²-fangst og «det største klimaprojektet i norsk industri noensinne», ifølge olje- og energiminister Tina Bru (H). Extinction Rebellion svarte med å stenge departementet med lim, munnbind og en toppløs dame dekket av olje. «Jeg vil vise fram menneskets sårbarhet», sa hun.

For ifølge Extinction Rebellion fungerer ikke underskriftskampanjer, lobbyvirksomhet og demokratiske valg. Det går for sakte. Det må sterkere lut til: direkte aksjon, sterk symbolikk og sivil ulydighet. Det skal være ikke-voldelig, men joda, det skal forstyrre så det holder.

Opprop som det fra teologenes klimaaksjon tidligere i år blekner i forhold. Der ber vi om kutt og avvikling, rettferdighet og beskyttelse. Vi ber om «en åpen etisk refleksjon», men ikke om å bli arrestert akkurat.

Det er lett å støtte Extinction Rebellion. Vi har dårlig tid. Det går for sakte. Tiden er inne for handling. Og de stiller tre krav jeg slutter meg til: Fortell sannheten! Ta tak nå! Styrk demokratiet! For det er virkelig krise. I møte med Covid-19 florerer konspirasjonsteoriene og vitenskapsforakten. Det kalles på handlekraft og dristige snarveier for å få fram vaksiner til folket. Og i folkets navn roper populistene på stengte grenser og sterke ledere som gir dem det de vil ha.

Det er klart vi skal kreve politisk handlekraft. Det er virkelig tid for språk og symbolikk som får øynene opp. Og det er tid for å forstyrre alt som tilslører alvoret og behovet for en ny politikk. Men det er ikke bare klima-, korona- og flyktningkrise for tiden. Det er demokratikrise.

Spørsmålet om strategi

Det plasserer spørsmålet om strategi midt i klimakampen. Extinction Rebellion går inn for sivil ulydighet og skiller seg dermed fra de som også støtter voldelige virkemidler. For de av oss som helst lener oss mot rasjonell og rimelig rolig politisk argumentasjon, framstår de likevel som nokså provoserende, høylytte og lite konstruktive.

Kanskje er det en arbeidsdeling som må til. Noen må rope, mens andre samtaler. Kanskje skal vi gjøre mest av det ene og litt av det andre. Kanskje er vi avhengig av begge. Det er uansett neppe lurt å spille klima og demokrati ut mot hverandre.

Jeg ønsker meg en klimakamp som ikke bare forstyrrer demokratiet, men som også forstørrer det. Som inviterer flere stemmer inn i samtalen, som insisterer på samspill og samarbeid, og som raust tillater følelser, fortvilelse og forbauselse – også over innslag som forstyrrer.

«Troen på den treenige Gud forplikter oss til kamp for livsbetingelsene på kloden», heter det i oppropet vårt. Den troen forplikter også på fellesskap og samarbeid.

MÅNEDENS SALME NOVEMBER 2020

Å, DETTE SKRIKET AV EN SMERTE (N13 877)

T: JAN TERJE CHRISTOFFERSEN 2005 M: KNUST STØRDAL 2005

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE

ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

Mange lys et tent på kirkegårdene i tiden rundt Allehelgensdag. I mange kirker holdes det minnegudstjenester hvor de som har mistet en av sine kjære i løpet av det siste året, inviteres spesielt. Også her tennes det lys. Lys til minne om hver enkelt av dem som gikk bort. Lys som midt i sorgen og smerten også kan bringe et glimt av trøst og håp.

For november har vi valgt en «månedens salme» som både gir gjenklang og hjelp til å uttrykke den dypeste sorg og smerte, og samtidig åpner opp for håpet. Salmen henvender seg til et «du» som er gått bort, mens tekstens «vi» er de etterlatte. I presten og prestelæreren Jan Terje Christoffersens salme, «Å, dette skriket av en smerte», møter vi fortvilelsen over at vi ikke kan hente den avdøde tilbake. Vi «kan aldri nå deg der du er» (vers 1). I det andre verset synliggjøres savnet ved «to forlatte sko». Et gryende håp uttrykkes i det tredje verset ved at «vår sorg er vevd i samme stykke som bildet av en såret Gud». Ropet fra den korsfestede Kristus klinger sammen med våre dypeste rop i smerte: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,46).

Christoffersen forteller til Vidar Kristensen («Stevnemøte med Salmeboka», Eide forlag 2019) at han skrev teksten på en retreat sensommeren 2005. Han kom direkte fra en begravelse av en ung mor som brått ble revet bort og etterlot seg mann og en datter i småskolealder. Det brast for alvor ute ved bilen da båren skulle kjøres bort. Idet døren til bilen skulle lukkes, klarte ikke faren mer. Han

ropte på Gud og kastet seg om halsen på sine nærmeste. «Det var et skrik som naglet seg fast i oss alle», forteller Christoffersen. «Jeg har sjelden følt meg så maktesløs som jeg gjorde da».

Like etter bisettelsen var Christoffersen på vei til retreaten hvor han skulle vie seg til stillheten. «Det ble ikke stille på flere dager», forteller han. «Smerten og skriket hadde festet seg, og jeg kunne bare finne stillhet ved å gi skriket rom og prøve å forstå hva denne smerten innebar. Slik ble salmen til.»

Hvert vers avsluttes med formuleringer inspirert av 1 Mosebok 1, 19 og de velkjente ordene ved jordpåkastelsen i gravferdsritualen: «Av denne jorden er du kommet, og denne jorden var ditt sted» (vers 1). «Av denne jorden er du kommet, til denne jorden skal du bli (vers 2). Salmen gir ingen lettvent trøst i fortvilelsen over ikke å kunne møte den avdøde igjen. Men salmedikteren ønsker å bringe håp inn i sorgen med løftet: «Den som har mistet alt, skal få» (jfr. Mark 8,35), etterfulgt av de avsluttende ordene: «Av denne jorden er du kommet, av jorden skal du gjenoppstå» (vers 3).

Christoffersen tok kontakt med Knut Størdal som han kjente etter å ha oversatt et par sanger for gruppen «Vadested», til en CD med sanger fra Iona. «Jeg synes Knut har gitt teksten et verdig og slitesterkt tonefølge», skriver han til Vidar Kristensen.

Lytt til salmen på NRK/TV «Salmeboka minutt for minutt» (Episode 33). Her er det komponisten selv som akkompagnerer sin søster Helga Johanne Størdal.

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok / Den norske kirkes salmedatabase. Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

SØNDAGSTEKSTEN

• MISJONSTEMATIKK I ÅPENBARINGSTIDA
• NYTTÅRSAFTEN
• NYTTÅRS DAG, JESU NAVNEDAG
• KRISTI ÅPENBARINGS DAG
• 2. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

MISJONSTEMATIKK I ÅPENBARINGSTIDA

Vi sier gjerne at tida mellom Kristi åpenbaringsdag og Fastelavnssøndag i kirkeåret er tida for å fokusere på misjon. Men vi har jo ikke vært «gjennom» faste- og påsketida i kirkeåret ennå, disiplene har ikke rukket å få Den hellige ånd, og i alle tilfeller kommer jo «misjonsbefalingen» på treenighetssøndag! Kan det virke påtatt å snakke om misjon, når vi nesten ikke har rukket å rydde vekk juletreet ennå?

AV KRISTIAN DUE, RÅDGIVER MISJON OG TROSOPPLÆRING I NORD-HÅLOGALAND BISPEDØMME
OD539@KIRKEN.NO

En nyttig innfallsvinkel kan være ekklesiologisk. Hvem *er* vi egentlig, som kirke? Hva er oppdraget vårt? Hvorfor bryr vi oss om naboene våre i bygda eller kvartalet, om flyktninger i Middelhavet, om menneskeverd og om miljø?

Vi som kirke gjør jo dette fordi vi er kalt til det. Men dypest sett handler ikke dette kallet om hva Jesus har bedt oss om å gjøre, men om hvem – og hva, vi *er*: Mennesker som i lys av Guds uendelig sterke kjærlighet i dåpen kan rette seg opp og se seg selv i øynene, for deretter kanskje å se andre mennesker litt mer slik Gud ser dem. Innpodede lemmer på Kristi kropp. En del av en internasjonal bevegelse mot vondskep og urettferdighet.

«Som Far har sendt meg, sender jeg dere», sier Jesus til disiplene i Johannesevangeliets misjonsbefaling (Joh. 20,21). Å følge Jesus er å bli sendt med ham og ta del i hans oppdrag.

Dette gir i alle fall et tre-lags perspektiv på tekstene i åpenbaringstida. For det første kan vi spørre om det åpenbare(!): Hva forteller tekstene om hvem Jesus egentlig er og hvordan han er sendt? Hvordan bretter evangelietekstene ut de gamle skriftene, samtidig som de peker framover mot Jesu oppdrag som også hedningenes, ja, hele verdens, frelser? Hva forteller tekstene oss om Jesu karakter som sjelesørger og frelser i møte med den samaritanske kvinnen ved

brønnen? Han er en som avviser hypotetiske skyldspørsmål i møte med menneskelig lidelse, helbreder mannen som var født blind, og gjennom det han dermed gjør, forkynner han evangeliet. Han er såmannen, men også Ordet og løftene som blir sådd i oss.

For det andre kan vi spørre hvem er jeg/vi i møte med tekstene? Jeg er en av dem Jesus ble sendt til. En som er radikalt kjent men likevel tatt imot hos Gud. Som likevel kan få drikke av livets vann, og bygge rede i himmelrikets tre. Et menneske Gud elsker og har omsorg for, og som i dåpen til og med har blitt en del av Kristi kropp!

Og her er det tredje, og innerste laget: *Derfor* har jeg lyst til å møte mennesker slik jeg har blitt møtt selv. Jeg vil gjerne at andre skal få del i det gode jeg selv har fått. Jeg vil være med å så frø i andre mennesker som gjør at de ser sin egen verdi, kan rette seg opp, og vokse. Og til sist, jeg vil være med i en bevegelse som hjelper meg når jeg ikke får det til selv. Sammen med de andre som er som meg, på gebrekkelig, menneskelig vis, delta i Jesu oppdrag som lemmer på Hans kropp.

«Som Far har sendt meg, sender jeg dere», sa Jesus. Åpenbaringstekstene viser oss nettopp det: Både hvordan han – og vi – er sendt.

NYTTÅRSAFTEN

31. desember 2020

Lesetekster: Jeremia 29,10-14 og
2.Peters brev 3,13-15A og 17-18
Prekentekest: Johannes 14,27
Liturgisk farge: Hvit

Til dagen

Nyttårsaftnen gir en del føringer som handler like mye om hva som preger denne dagen i vår kultur, som kirkeåret. Vi stopper opp og ser oss tilbake på det som var. Vi ser fremover mot det som skal komme. Vi vinker farvel og vi ønsker velkommen. Det er en dag for løfter, planer og drømmer, - men også en dag for savn over drømmer som falt i grus.

Ved årsskiftet blir gudstjenesten denne dagen/kvelden en mulighet til å legge alt i Guds hender og be om hans velsignelse over året som ringes inn, og takke Gud for året som gikk.

Til tekstene

Jeremia teksten handler om Guds løfter. At hans tanker for sitt folk er «fredstanker og ikke ulykkestanker.» Gud vil gi «fremtid og håp». Gud lover å lytte til folkets bønner. Han lover at de som søker ham skal finne ham. Konkret er det et løfte om å føre folket ut av eksilet i Babylon og hjem til Israel. Guds løfte om fred handler aldri bare om en indre følelse, men manifesterer seg i det ytre livet. Fred med mennesker og fred med Gud. Opphør av fangenskap og etablering av ytre frihet både sosialt og åndelig. For oss i dag er det et løfte om at Gud vil føre oss ut av våre fangenskap, ufrihet og hjem til det stedet der vi kan være frie. Være oss selv, i hans nærhet.

Teksten fra 2.Peters brev har blikket og håpet vendt mot løftet om «en ny himmel og en ny jord der rettferdighet bor». Fred og rettferdighet hører sammen. Fred er ikke bare fravær av krig, men en tilstand der rettferdigheten råder. Alt vil ikke bli bra her i denne verden, der det ufullstendige og uoppfylte fremdeles rår. Men mens vi venter skal vi leve de livene Gud har kalt oss til i påvente av det nye som skal komme.

Prekentekestn er hentet fra Jesu tale til disiplene der han forteller dem om at han skal gå foran dem, men at de skal komme etter. Og det lille verset vi får i dag er dette: «Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere, ikke den fred som verden gir. La ikke hjertet bli grepet av angst og motløshet.» Den fred som verden gir er en «pax romana». Ytre fred basert på makt og opprettholdt ved vold og tvang. Det hebraiske synonymet for fred, *shalom*, kan brukes både som et avskjedsord og et velkomstord. Som avskjedsord opptrer fredshilsenen også som en velsignelse. Hos evangelisten Johannes er freden alltid avhengig av Jesu person og hans nærvær. Når Jesus derfor hilser dem med fred, like før sin avskjed, så velsigner han dem og lover dem sitt nærvær selv etter at han er borte. Og løftet om fred følges av løftet om Åndens nærvær. Hovedordet i teksten er «Guds fred», - men bakteppet er vår angst og vår motløshet. Guds fred i motsetning til den fred verden gir, som ikke er varig, men flyktig og vilkårlig.

Alle tre tekstene fokuserer altså på at vi skal vende våre blikk mot Gud og lytte til hans løfter og ord om fremtid og håp, - for i en verden full av håpløshet og usikkerhet er det hans ord som blir stående.

Til prekenen

Når denne tekstgjennomgangen skrives er det fremdeles tidlig høsten 2020, derfor vil jeg med én gang si: Lytt til det som rører seg i verden, i Norge og i ditt lokalsamfunn når det nærmer seg årsskifte. Da kan dagens budskap knyttes an til noe nært og konkret som lever i folks bevissthet. Vi legger uansett bak oss et helt spesielt år der pandemien har preget livene våre, og den vil nok også gjøre det i året som kommer.

Så vil jeg si mer generelt, at uansett situasjon rundt nyttår 2020, så skal vi snakke sant om livet og tiden. Den som har gått og den som kommer. Vårt lille vers fra Johannes 14 snakker sant om livene våre og løfter frem to ord som er fylt av et dypt alvor: uro og motløshet. For svært mange mennesker er selve livet et nummer for stort. Å leve opp til egne og andres forventninger virker umulig, og ved årets slutt teller vi ikke bare oppturer og seiere, men like mange nederlag og skuffelser. Å skulle se fremover inn i et nytt år kan være oppløftende, i alle fall hvis man ser for seg blanke ark og nye muligheter. Men for mange er også fremtiden i det nye året låst, fanget av det som var og det som er. Fanget i relasjoner, i sykdom, i en sirkel som er vanskelig å bryte. Da blir det nye året bare enda et kapittel i samme spør, og uro og følelsen av håpløshet kjennes overveldende.

Både teksten fra GT og tekstene fra NT snakker til mennesker i en krevende situasjon. Israelsfolket i fangenskap i eksil i Babylon. De første kristne som levde som fremmede i det store Romerriket, og Jesu disipler som blir fortalt at Jesus skal forlate dem. Alle får de høre et ord om fred, ikke fordi de føler det sånn eller tror at de selv skal makte å skape det, men fordi Gud kommer til dem med sin fred. Sitt løfte om nærvær, og det kommer utenifra. Overraskende og uten betingelser.

Så kan altså et menneske i dyp uro få gripe den freden som er forankret i en annen. Min fred gir jeg dere, sier Jesus. Vær ikke urolige.

Mange mennesker i vår tid søker fred og helhet, harmoni og balanse, - ja, de vil gjerne finne en fremtid med håp og mening, og ofte søker de det andre steder enn i kirken. Johannesevangeliet viser oss en åndelighet som ikke er en flukt fra slit og smerte, men som åpner opp for mysteriet og veien til fred, fylde og glede.

Kanskje kunne prekenen denne dagen si noe om det å ikke sette så mange delmål og fokusere på våre egne forbedringer, men på den grunnleggende helheten i livet. Ikke fragmentere livet, men holde det sammen. Jesus ble menneske i jula. Han ble kropp. Derfor kan vi med stor frimodighet framholde at den freden og fremtiden Jesus lover oss omhandler hele livet vårt, - både det kroppslige og det åndelige. «Det er i og gjennom vår

kropp, og i alt som er svakt og brutt hos oss, at vi møter Gud.» (Sit. Jean Vanier, *Inn i Jesu mysterium* s. 302).

På vei ut av det gamle året og inn i det nye får vi lov til å stadfeste for oss selv og i fellesskap at våre liv og vår tro har et feste utenfor oss selv og utenfor tid og rom. En fred som varer. Å legge alt i Guds hender er ikke en flukt fra eget ansvar og livets realiteter. Det er jo fordi jeg erkjenner livets realiteter at jeg ber Gud være med meg inn i mitt liv, min tid og min uro, så hans fred kan holde meg oppe og hans løfter gjør at jeg ikke mister håpet.

Fra bønn for dagen:

Evige Gud,
du holder tiden i din hånd.
vi ber deg:

Bli hos oss når året skifter.

gi oss fremtid og håp,

så vi kan leve og dø i tillit til din Sønn Jesus

Kristus, vår Herre,

som med deg og Den hellige ånd lever og råder,

én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.

TIL GUDSTJENESTEN

Når du velger salmer og skriver forbønn til denne dagen, så kjenn igjen på pulsen i verden der du er akkurat nå. Sett ord på den uro og håpløshet som rår, og vis veien inn i Guds løfter og fred. Ha salmer som både løfter frem verden og den enkelte. Både takk og bønn.

MULIGE SALMER:

461 Tårnhøye bølger, 498 Du omgir meg, 501 In the Lord, 899 Jeg tror på jordens forvandling, 479 Fordi han kom.

INGVALD ANDERSEN FRØYEN
SOKNEPREST I FØRDE, HOLSEN OG
HAUKEDALEN

INGVALD.FROYEN@SUNNFJORDKYRKJA.NO

NYTTÅRS DAG, JESU NAVNEDAG

1. januar 2021

Gammeltestamentlig lesetekst: Salme 103:13-18

Episteltekst: Apostlenes gjerninger 4:8-12

Evangelietekst/prekentekest: Matteus 1:20b-21

Liturgisk farge: Hvit

Jesu navnedag

Det er første januar og vi er helt i begynnelsen av et nytt år. Kirkeårsmessig er vi helt i begynnelsen av Jesu liv og helt i begynnelsen av Matteusevangeliet. Det store spørsmålet denne dagen er Jesu identitet. Hvem er dette åtte dager gamle barnet?

For ikke lenge siden var jeg på en fest med noen venner. Et stykke utpå kvelden ble identitet et tema: Hva er din dypeste identitet? Hvordan kommer din identitet best til uttrykk? Vi skaper hele tiden vårt eget image både i sosiale medier og gjennom vår selvpresentasjon i klær og sminke. I høst hadde A-magasinet en artikkel om hvordan stadig flere nordmenn endrer navnet sitt. De vil uttrykke sin egen identitet best mulig gjennom navnet sitt. I mange kulturer legges det stor vekt på navnenes betydning. Barn får navn som ikke bare skal være enkle å uttale i mange land, men som bærer med seg et håp eller ønske for barnets liv. Navn er identitet for mange av oss. I dagens prekentekest får barnet i Marias mage navn og identitet: Engelen forteller Josef at barnet skal hete Jesus.

Tekstene

Guds evige miskunn

Utdraget fra Salme 103 understreker Guds barmhjertighet og evige miskunn. Gud beskrives som en barmhjertig far. Ikke som en kjærlig, men streng far, slik farsbildet av Gud gjerne er forkynt. I denne salmen er Guds barmhjertighet uten ende. Mens vi mennesker er små og blir borte etter noen år, varer Guds miskunn i generasjon etter generasjon.

Det er verd å merke seg at Guds barmhjertighet og evige miskunn gjelder dem som frykter Gud, de som holder pakten og husker budene. Selv om det ikke er utelukket, så ligger det ikke i utgangspunktet en universell

barmhjertighet i denne teksten. Fokuset er på Guds folk og deres forhold til Gud.

Nasareeren

I apostlenes gjerninger kapittel tre helbreder Peter og Johannes en lam mann på tempelplassen i Jerusalem. Folk omkring dem blir opprømte og de to apostlene forteller om Jesus som den sanne Messias. Løftet som ble gitt til Abraham, om velsignelse for alle folk, skal skje gjennom Jesus, forteller de to.

Ved begynnelsen av kapittel fire blir Peter og Johannes overrasket av prestene, tempelvakten og saddukeerne. Det ender med at de blir satt i fengsel over natten, og morgenen etter kommer rådsherrene, de eldste og skriftlærde for å forhøre dem. De lurer på med hvilken kraft og i hvilket navn de to har handlet? Det er her leseteksten begynner og Ånden kommer over Peter. Han forteller at gårdsdagens helbredelse skjedde i Jesu navn.

Mens den gammeltestamentlige teksten understreker Guds store barmhjertighet, forteller teksten fra Acta at Jesus er den som oppfyller profetenes løfter. Spørsmålet om Jesu identitet får dermed lange linjer mot Guds evige miskunn.

Engelens budskap

Prekentekestens er denne søndagen halvannet vers med en beskjed til Josef. Beskjeden kommer fra en engel i en drøm. Josef sin reaksjon og handlinger etter beskjeden er ikke en del av prekentekestens.

De første setningene viser tilbake til det som tidligere er fortalt om Maria og Josef og relasjonen mellom dem. Josef er Davids sønn, slik ættetavlen tidligere i kapittelet viser. Maria er lovet bort til den rettskafne Josef. Når

Maria nå er blitt gravid, vil Josef skille seg fra henne i stillhet. Neste setning, om at barnet i Marias mage er unnfanget av Den hellige ånd, begrunnes senere i kapittelet med en henvisning til Jesaja; «en jomfru skal bli med barn».

Slutten av tekstutdraget er tungt lastet med store teologiske begreper. Barnet skal få navnet Jesus fordi han skal frelse folket fra deres synder. Selve navnet Jesus betyr «Herren frelser». Det kan være verd å merke seg at Jesus-navnet gjør Gud til subjekt for folkets frelse. Gud frelser folket ved Jesus. Men hvem er folket og hva innebærer frelsen fra syndene?

Mot preken

Dagens prekentekest er full av implisitte ut-sagn som forutsetter kunnskap både om Jesu samtid og om Matteusevangeliets teologi og struktur. Teksten kan leses som en slags programerklæring som Matteus bruker hele sitt evangelium til å utmeisle betydningen av. Slik sett er denne søndagens prekentekest fattig på kontekst, samtidig som den lener seg tungt imot nettopp den fraværende konteksten.

Denne manglende sammenhengen utgjør en utfordring for den som skal preke denne nyttårsdagen. Det handler ikke bare om inn-gående bibelkunnskap, men også det at det er langt mellom Jesu og vår tids sosiale strukturer. Selv om Josef slik ønsker å skjerme og beskytte Maria, er det en omvei dit for dagens tilhørere. For de fleste i dag høres det mer ut som om Josef vil la en gravid ungjente i stikken. Og selv om de færreste prester avskriver Jesu gjerning basert på jomfrufødselens sannsynlighet, så er det mange som spør seg selv om Maria faktisk var jomfru og hva det innebærer at unnfangelsen skal ha skjedd ved Den hellige ånd.

Begge disse momentene knytter an til selve fortellingen om Jesu fødsel. Matteus sin versjon av den er prekentekest julenatt og fortellingstekst denne dagen. Prekentekest den dagen er imidlertid ikke den utvidede fortellingen, men avgrenset til engelens ord til Josef. Når disse ordene leses sammen med utdraget fra salme 103 og acta 4, settes fokuset på den siste setningen i prekentekest: «... du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder.» Dermed er

det Jesus, hans navn, identitet og følgene for Guds folk som spilles opp som hovedmotiv for prekenen denne søndagen. For å ta ned den ballen, trengs en runde i Matteusevangeliets teologi:

Det babylonske bakteppet

Matteusevangeliet starter med en ættetavle fra Abraham, via David og det babylonske fangenskapet til Josef. Josef plasseres dermed inn som en Davids sønn, og når han tar til seg Jesus som sin egen, så blir også Jesus regnet som en Davids sønn. Dette er viktig i Matteusevangeliet.

For Matteus er nemlig David og hans sønn Salomos regjeringstid den ultimate gullalder for Israelfolket. Denne gullalderen har sitt dramatiske motstykke i bortføringen til og fangenskapet i Babylon. I sin hjemløshet forgyller folket minnene om de store kongene David og Salomo. På deres tid var det trygt å leve. Det var velstand og rettferdighet rådet. Gud var hos sitt folk i tempelet i Jerusalem. Alt dette mistet de under eksilet. Når eksilet er over og folket er vent tilbake til Jerusalem har de bygd tempelet opp igjen, men det er likevel ufred og utrygghet som preger livet.

Jesu oppdrag i Matteusevangeliet

Matteus komponerer Jesu ættetavle slik at det nå er tid for en ny hendelse i Guds historie med sitt folk. Denne nye hendelsen er Jesu fødsel. Når Matteus understreker betydningen av Jesu navn, plasserer han Jesus inn i denne store historien; Gud vil frelse sitt folk ved dette nye barnet. Det er tid for at en ny Davids sønn skal gi folket tryggheten, tilhørigheten og Guds nærværet tilbake.

I Matteusevangeliet fremstilles Jesus som den nye Salomo. Salomos visdom gjorde at han ikke bare kunne tolke Guds lov, for den som er så vis at han vet hva alt heter har også innsikt i hvordan disse tingene virker. Den kloke Salomo hadde dermed innsikt i hvordan for eksempel både demoner og medisinske urter virket. Jesu undervisning i Matteusevangeliet om hvordan loven skal holdes (ref. Salme 103) og helbredelsene (Acta 4) (se f.eks. Matt4:23-24 og 9:35-.36) understreker at Jesus er den nye Salomo, den sanne Messias, frelseren som skal gjenopprette Guds rike for Israelfolket.

Hva med oss hedninger?

Flere forskere mener nå at Matteusevangeliet er skrevet for tilhørere som levde fullt ut som jøder. De fulgte loven og kan også ha tilhørt dem som mente at alle kristne burde omskjæres (Gal 6). Verken dagens gammeltestamentlige lesning eller prekenten forholder seg til Guds frelse som noe annet enn Guds frelse for Israelsfolket.

Igjen må vi derfor tilbake til den store konteksten. Ættetavlen i Matteus starter med Abraham. Løftet som ble gitt til Abraham, var at alle slekter på jorden skulle velsignes gjennom ham. Helt på slutten av Matteusevangeliet, i dåpsbefalingen i kapittel 28, finner vi igjen perspektivet ut over Israelsfolket. Der knytter Jesus sitt nærvær (Guds nærvær) og tilhørigheten til Guds folk ikke til Israelsfolket, men til alle døpte. På denne måten finnes det en slags rammefortelling, fra Matteus 1:1 til 28:19-20, som utvider Jesu frelsesgjerning. Gjennom Jesus, som er av Abrahams ætt får alle døpte del i velsignelsen: Gud er hos oss og vi får høre til Guds folk.

Prekenen

Med dette utgangspunktet mener jeg at det er grunn til å se etter de lange linjene denne dagen. De linjene som handler om identitet og tilhørighet.

Identitet og tilhørighet

For mange er navn nettopp både identitet og tilhørighet. Alle nyfødte barn blir før eller siden gitt navn. Det kan være et gammelt slektsnavn, et navn som innebærer et ønske for det nye barnet, eller noe som bare lyder pent. Uavhengig av begrunnelsen, setter navnet vårt oss inn i en sammenheng som er større enn oss selv. Vi kjennes ved et navn, både for foreldre, familie og samfunn. Vi skrives inn i registre for fremtiden og navnet vårt blir vår identitet for den korte tiden vi lever på jorden.

Når engelen i dagens prekentekest gir Marias barn navnet Jesus, blir ikke barnet bare et instrument for Guds frelse (som er navnets semantiske betydning), men Matteus setter Jesus-barnet inn i en tusenårig historie. Jesu identitet knyttes både til Abrahams velsignelse for alle folkeslag og til gullstandarden fra Davids trone. Jesus er den som skal gi folket det David gav; trygghet, tilhørighet og Guds nærvær. Men

ved Jesus oppfylles også løftet til Abraham, og Guds nærvær og tilhørigheten til Guds rike gis alle døpte!

Feires det dåp i gudstjenesten blir det lest både fra Matteus 1 og 28, og både identitet, tilhørighet og guds nærvær er tema som nesten skriver seg selv inn i en preken denne dagen.

Tilhørighet og Guds nærvær

Ved starten på det nye året svever ofte eksistensielle spørsmål i luften. Vi ser kanskje årskavalkader i mediene og oppsummerer vårt eget liv i samme slengen. Hvor kommer vi fra? Hvor skal vi dette året? De færreste så for oss at covid-19 skulle bli en del av hverdagen i 2020. Hvordan vil det se ut i 2021? Hvem hører jeg til når jeg må velge mine nærmeste? Finnes min flokk et sted? Kanskje til og med noen på nyttårsfesten begynner å snakke om hva som er vår dypeste identitet?

Kanskje har vi også vår egen «gullalder»? En tid da alt var mye bedre. Er det en tid uten korona-restriksjoner? En tid hvor vi kan møtes uten frykt? Eller kanskje er det en annen tid vi lengter tilbake til – eller frem imot. Ved starten av det nye året: Hvem eller hva retter vi våre lengsler og håp imot?

Lest med disse spørsmålene som bakteppe, kan dagens prekentekest levere et sant evangelium: Du hører til hos Gud og Guds nærvær er hos deg – også i det ferske 2021.

.....
GUNNHILD NORDGAARD HERMSTAD
KAPELLAN I NORDBERG MENIGHET
GH347@KIRKEN.NO
.....

KRISTI ÅPENBARINGS-DAG

3. januar 2021

Prekentekest: Luk 2, 40-52

Lesetekster: Jes 49, 1-7 (et lys for folkeslag)
og Rom 15, 4-6 (Håp som skriftene gir)

Liturgisk farge: Hvit

Om dagen

Kristi åpenbaringsdag er alltid på den første søndagen etter 1. januar. Noen ganger vil det si at hellige-tre-kongers-dag (6. januar) og Kristi åpenbaringsdag faller samtidig. Dagen innleder åpenbaringstiden. I løpet av de kommende ukene, preges prekentekestene av å vise oss hvem Jesus er.

Tematisk følger det en god kronologi fra Jesu fødsel og julefeiringen vi akkurat har lagt bak oss. Guds sønn, frelseren er født som et menneske av kjøtt og blod. Vi befinner oss i andre tekstrekk og fortellingen om Jesus som tolvåring i tempelet er dagens prekentekest. Det er jo ikke så mye vi vet om Jesus som barn. Derfor skiller denne teksten seg ut.

Personlig kjenner jeg glede over de søndagene hvor liturgisk farge er hvit. Det er akkurat som om det bringer lys, høytid og glede inn i en verden og hverdag som kan være både mørk og tung. Mest sannsynlig er det ikke så mange i benkene som deler samme nerdete glede, men jeg tror allikevel at man med fordel kan gjøre et poeng ut av det, innledningsvis, og på den måten ta menigheten med inn i symbolikkens rike verden.

Om teksten

Å vokse, å bli eldre, å bli fylt av visdom og Guds nåde. Disse ordene rammer inn prekentekestens vår i vers 40 og 52.

Jesus og familien hans reiser til Jerusalem for å feire jødisk påske, slik v 41 viser oss at de pleide å gjøre. Jesus blir borte fra familien sin og Maria og Josef bruker litt tid på å oppdage at han er borte. De snur og går tilbake til Jerusalem. De leter etter han og finner han etter tre dager, slik tallet tre også er viktig symbolikk i andre teologiske sammenhenger.

Maria viser det menneskelige og kjærlighetsfulle i dem som foreldre: Hvorfor

gjorde du dette mot oss? Svaret er tekstens mest sentrale vers: «Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus?» (v49) Maria og Josef står der, og Jesus omtaler Gud som Far. I vers 50 forstår vi som lesere at dette er gåtefullt for foreldrene. I vers 51 leser vi at Jesus ble med hjem til Nasaret og at han levde som et barn hos sine foreldre, og at han var lydige mot dem.

Denne historien om Jesus som 12-åring er særstoff for Lukas, men har en viktig plass i å fortelle noe om Jesus som barn og hans selvforståelse som noe mer enn Maria og Josef sin sønn.

Prekenen

Hvem er Jesus? Hva betyr det for oss?

Er det ikke ofte i dette landskapet vi befinner oss som kristne og som forkynnere? Alt i alt tenker jeg vi stadig kretser rundt akkurat disse spørsmålene – i livet vi lever, i spørsmålene vi stiller og hvordan vi forstår bibeltekstene. Hvem er denne mannen som vi tror på?

Hvem er Jesus? Det er ikke så mye vi vet om Jesu barndom. Derfor er denne teksten med et glimt fra da Jesus var 12 år, viktig for oss. Jeg tror også mange prester liker å bruke denne teksten, særlig i møte med barn og unge. Avstanden til Jesus som frelser og Herre kan føles stor og nesten utilnærmelig. Jesus som barn er det lettere å kjenne nærhet til. Jeg lurer på hva Jesus har skjønnet om seg selv som guddommelig, samtidig som han var en vanlig gutt som trengte trøst og omsorg av sine nære og kjære. For å møte Jesus som barn, på vei til å bli ungdom, tydeliggjør Jesu menneskelighet for oss.

Jula er akkurat lagt bak, vi har feiret at Jesus er født, vi har markert Jesu navnedag, og nå er vi på vei over i en annen del av kirkeåret; den tiden hvor vi leter oss gjennom bibeltekstene for å skjønne enda mer av hvem Jesus er.

Teksten viser tydelig den familiære tilhørigheten med foreldre som elsker gutten sin og som blir engstelige. Samtidig skjønner vi at Jesus er mer enn en vanlig ung gutt. Selv når Jesus sier: «Skjønte dere ikke at jeg måtte være i min fars hus», så er ikke foreldrene hans helt med på notene. Også Josef og Maria undret seg over ting som ble sagt om gutten deres (jf. Luk 2, 33). For meg er det både trøst og støtte i at selv foreldrene som er de som har elsket mennesket Jesus dypst som hans foreldre, og som var så tett på Jesus hele veien, ikke helt skjønner greia. For innimellom skjønner heller ikke jeg helt greia.

Prekmenteksten tydeliggjør Jesu to naturer – som Gud og som menneske. Og det åpner opp for kristologiske refleksjoner om for eksempel ovenfra og/eller nedenfra og om inkarnasjonen.

Hva betyr det for oss? Hvorfor er det meningsfullt å se Jesus fra disse ulike vinklene – som Gud og Jesus som menneske? Jeg tror vi trenger begge perspektiver for å kunne fatte bredden og lengden, høyden og dybden (Ef 3,18). Det er befriende å vite at Gud alltid er større enn hva vi kan forestille oss. Gud er ikke begrenset av våre perspektiver og evner til å forstå. Gjenkjennelsen i Jesus som menneske er viktig for oss kristne. Det viser oss en Gud som er nær. Jesus har kjent på hvor smertefullt dette livet kan være. Jesus er i livet sammen med oss, men blir ikke værende der. For nettopp det at Jesus vant over sorg og død og smerte, gir oss et perspektiv som strekker seg videre ut over våre forestillinger. Guds rike er nær. Allerede, ennå ikke. Det at Jesus også er Gud, bringer evigheten inn i vårt jordiske liv og perspektiv. Han har gått i forveien og gjort i stand et sted for oss. Et sted det er godt å være. Jesus døde og sto opp igjen for at også vi mennesker skal kunne være i fellesskap med Gud og Gud med oss.

Av andre motiver det er mulig å trekke inn i prekenen, vil jeg nevne dette:

- Å ta vare på ting i sitt hjerte. To ganger i løpet av Luk 2 tar Maria vare på ord og opplevelser i sitt hjerte og grunner på det. Vi tar også vare på ting i våre hjerter. Hjerte både som den livsviktige muskelen som pumper blodet rundt i kroppen, men også stedet inni oss som et slags følelsessentrum.

- At vi også er til glede for Gud og mennesker. I v 52 står det «Og Jesus gikk frem i alder og visdom. Han var til glede for Gud og mennesker.
- Min Fars hus er også vår Fars hus. Med plass og rom.
- Gud som forelder – som far og som en hønemor som samler sine små.

Om dagen, for barna

I formidling i møte med barn er det fint å fortelle hele bibelhistorien om Jesus som 12-åring i templet. Jeg tror både store og små barn lett kan relatere seg til Jesus som barn. Det som gjør Jesus til noe annet enn andre barn, er at han også er Gud. Det er bare Jesus i hele verden som har det sånn at han er både Gud og menneske. Vi sier gjerne at Jesus er Guds sønn. Jesus vet hva det er å være menneske med både gode og vonde ting. Men fordi han også er Gud, så bringer Jesus et slags lys inn i verden. Et lys som skinner for alle mennesker. Da kan man f.eks. tenne et stearinlys og holde det i hånden. Det er også mulig å legge til en sløyfe om at barn er verdifulle i verden. Ikke bare for foreldre, men også for Gud.

SALMEFORSLAG

86 Navnet Jesus blekner aldri
101 Kristus er verdens lys
362 En tåre renner fra ikonet
422 Jesus, det eneste
564 Som barn i ditt hus

.....
ELISE OTTESEN SØVIK
STUDENTPREST VID VITENSKAPELIGE
HØGSKOLE
ELISE.OTTESEN.SOVIK@VID.NO
.....

2. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

10. januar 2021

Prekentekest: Markus 1:3-11

Lesetekster: 2. Mos 1:22-2:10; Ef 1:7-12

Liturgisk farge: Grønn

Til dagen

Vi er nå i åpenbaringstiden; tiden i kirkeåret som kaster lys på og forklarer Jesus for oss, frem til vi i fasten følger med Jesus på veien mot påsken i Jerusalem. 2 søndag i treenigheten er viet Jesu dåp.

Det er i ødemarken alt begynner

Søndagens prekentekest har en brå start; den starter midt i et skriftsitat som presenteres av evangelisten i det foregående verset: «Hos profeten Jesaja står det skrevet ...» (1:2) Sitatet inneholder også elementer fra 2 Mos 23:30 og Mal 3:1; men når vi leser om røsten som roper i ødemarken er det Jes 40:3 som klinger med. Settingen for dette profetordet er eksilet; Jerusalem er lagt i grus og Judafolket tatt med som fanger til Babylon. Nå taler profeten ord av trøst om en frelsetid for Juda. En vei skal forberedes i ørkenen, for Herren Gud kommer seirende for å samle sitt folk (Jes 40:3; 40:10-11).

Ødemarken/ ørkenen er ikke et nøytralt sted i gammeltestamentlig tradisjon. Ørkenen representerer noe vilt, tomt og livløst – men er samtidig stedet for Guds skaper- og frelsesgjerning. Det fantes ikke en busk eller plante på jorden før Gud lot en livgivende kilde komme opp for å vanne jordens overflate (1. Mos 2:4-6). Hagar drives ut i ørkenen sammen med sønnen sin; hun fortviler, desperat etter vann. Her får Hagar et møte med Gud, og øynene hennes åpnes så hun ser en brønn med vann (1 Mos 21:14-21). I ørkenen åpenbarer Gud seg for Moses (2 Mos 3) – og senere for Israel (2 Mos 19). Veien til frihet for Israelfolket går gjennom ørkenen. Ørkenen er stedet for prøvelser og testing – men også det steder der Israel mottar brød fra himmelen og vann fra klippen. Når profeten maler bilde av

Guds frelse for folket i Babylon, presenteres den som en ny eksodus; en ny vei i ørkenen. Kanskje var det ikke så rart at Qumransamfunnet trakk ut i ødemarken for å forberede Herrens eskatologiske komme (jfr. 1QS 8-9), eller at ulike messianske opprørsskikkelser holdt til nettopp i ørkenen (se f.eks. Apg. 21:38)?

Mot dette frelseshistoriske bakteppe trer Johannes døperen frem. Markus etterlater ingen tvil. Johannes døperen er røsten som roper i ødemarken. Frelsestiden er her; Herren Gud kommer til sitt folk i og med Jesus. Det er ikke uvesentlig at det nettopp er i ørkenen at Jesus åpenbares som Guds elskede sønn.

Røsten i ødemarken – og budskapet hans

Johannes' forberedelsesgjerning består i å forkynne og døpe (1:4-5), og den ellers så ordknappe Markus tar seg tid til å beskrive bekleddningen og dietten hans (1:6. jfr. likhet med Elia i 2 Kong 1:8). Andre dager i kirkeåret er viet Johannes, så fokuset i dag bør ligge på han som Johannes peker frem mot: Jesus fra Nasaret. Johannes viser oss sann ydmykhet i møte med Jesus; han uttaler at han ikke en gang er verdig til å bøye seg ned og løsne sandalremmen hans (1:7) – en jobb forbeholdt tjenerne.

Jesu dåp

2. søndagen i åpenbaringstidens klimaks er når Jesus lar seg døpe av Johannes (1:9-11). Døperen har ingen fremtredende rolle i Markus' gjengivelse av Jesu dåp; fokuset er rettet mot det som skjer mellom Sønnen, Ånden og Faderen¹ idet Jesus stiger opp av vannet². Vi vet ikke hva Johannes og eventuelle andre tilskuere så, men vi vet at Jesus så himmelen åpnes og Ånden komme ned over seg som en due. Faderen tiltaler Jesus direkte: «Du er min

Sønn, den elskede, i deg har jeg min glede.» Alt rundt forsvinner og leseren får være vitne til dette intime møte mellom Sønnen, Ånden og Faderen i ødemarken.

Hvordan forklares Jesus ved hans dåp? Hvem er han? Når Faderen kjærlig bekrefter Sønnen er det med flere gammeltestamentlige tekster som klangbunn, som sammen er med på å belyse Jesu person og gjerning. «Du er min Sønn» er et tydelig ekko av Salme 2:7, og uttrykket har derfor sterke messianske konnotasjoner; Jesus er den etterlengtede Messias. Uttrykket «i deg har jeg min glede» ligger tett på beskrivelsen av Herrens tjener (som også får Ånden lagt på seg) i Jesaja 42:1-2. I Faderens tiltale hører vi også et ekko av 1 Mosebok 22:2, der Gud sier til Abraham: «Ta din sønn, den eneste, Isak, han du elsker ...» Gud ber Abraham om å ofre sønnen, men viser ham i tide en vær som skal ofres i Isaks sted (1 Mos. 22:13). Med denne teksten som resonanskasse, kastes et nytt lys over Jesus. Abrahams vandring med sin sønn mot Moriafjellet³ peker frem mot Faderen og Sønnens vandring mot korset i Jerusalem, en hendelse som foregripes i dåpen.

Noter

1 «Faderen» er ikke nevnt eksplisitt i teksten, men det er naturlig å tolke «røsten fra himmelen» som Faderens. Hendelsen har vært viktig i teologihistorien som et uttrykk for relasjonen mellom personene i treenigheten. Teksten har gitt grobunn for en rekke ulike tolkninger av forholdet mellom personene. Enkelte har tolket teksten i adoptianistisk retning; det er ved dåpen Jesus fra Nasaret mottar Ånden og blir Guds barn. Det er nok riktigere å forstå scenen som et uttrykk for fellesskapet i treenigheten som allerede eksisterer forut for dåpen.

2 Her er det muligens en subtil henvisning til Jes 63:11, en tekst som minnes hvordan Gud førte Moses, en gjeter for småfeet sitt, opp fra vannet (se også Hebr. 13:20) og ga sin hellige Ånd i hans indre. Denne linken kan fungere som en spennende bro mellom søndagens pretekst og den gammeltestamentlige lesningen. Følgelig åpenbares Jesus i dåpen som en ny Moses.

3 2 Krøn 3:1 identifiserer Moria med tempelberget i Jerusalem

.....
MERETE HODT
STIPENDIAT I DET NYE TESTAMENTE,
NLA HØGGSKOLEN I OSLO
MERETE.HODT@NLA.NO
.....

Vil du ha MFs salmekalender?

**Jobber du i kirken og vil ha salmeforslag
for årets gudstjenester?**

**Da kan du abonnere gratis på MFs
salmekalender!**

Be om kalenderen i en e-post til
info@mf.no

Arne E. Sæther:
**VAFELLUKT
OG DUFT AV DET HELLIGE**
Fra huskirke til katedral
Historier om arbeidskirken

ISBN 978-82-992135-4-7
2019 SÆTHERS FORLAG
www.kirkekonsulenten.no
Tlf. 966 43 146

Boken er på 352 sider i A4 format med stive permer. Det er 1.150 fotografier og tegninger.

En mengde tabeller og grafer illustrerer kirkebyggingen i Norge fra 1900 til i dag.

Kr. 450,- i bokhandelen eller
bestill direkte på arner-sa@online.no
og få boken fritt tilsendt.

"Jeg tar ikke i betenkning å si at den nye domkirken i Bodø blir en arbeidskirke", sa biskop Wollert Krohn-Hansen ved innvielsen av kirken i 1956. **Arbeidskirke** var da et nytt ord. For å forklare det, ble ordet *"småkirke"* benyttet. I Oslo og Bergen var det et kjent begrep. Her hadde Kristiania Indremisjon / Småkirkeforeningen bygget kirker som i tillegg til kirkerommet hadde møtesaler, rom for menighetssøster, barnekrybbe og undervisning. At disse kirkene ble kalt for småkirker, kunne gi en feil assosiasjon, for kirkebyggene var ikke så små. Det var menighetens størrelse som var liten. Den skulle ikke ha flere enn 5.000 medlemmer. Da hadde presten og medhjelpere en mulighet for kontakt med alle.

Men arbeidskirken har også andre aner. **Sjømannsmisjonen** startet i 1864 og fikk raskt bygget kirker med møterom i tillegg til kirkerommet.

I Amerika bodde det rundt 1915 en million mennesker som snakket norsk til daglig. Kirkebyggeløsninger her fikk innpass i Norge.

Boken starter med det første bygget som ble benyttet som kirke, nemlig den vanlige romerske boligen som ble ombygd til **"huskirke"**, - **den første arbeidskirke!**

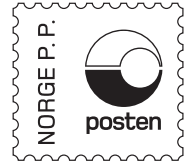
Det er lagt særlig vekt på kirkebyggets utvikling etter 1945, men det er også kapitler som *Folkekirke eller forening, Liturgien som byggherre, Form og offentlighet, Kirken eller arkitekten som teolog, Kirkerommets fortelling* m.m.

ekklesial[†] av FAIR & SQUARE

Vi tilbyr klær til kirkelig ansatte
i komfortable materialer.
Nå med glidelås i nakken.

Bestilling åpen nå på
www.fairandsquare.no

Avsender:
Luthersk Kirketidende
MF vitenskapelig høyskole
Postboks 5144 Majorstuen
0302 Oslo

MÅNEDENS
SALME
NOVEMBER
2020

Å, DETTE SKRIKET AV EN SMERTE (N13 877)

- 1 Å, dette skriket av en smerte
som knuser sten og velter trær,
kan ikke hente deg tilbake,
kan aldri nå deg der du er.
Se, fugler flokker seg i uro,
og byer finner ingen fred.
Av denne jorden er du kommet,
og denne jorden var ditt sted.
- 2 I vinden hører vi din stemme,
i havet speiler vi din tro.
Ditt liv er spor langs våre stier,
vårt savn er to forlatte sko.
Hver dag, hver time du er borte,
er ekko av en tid forbi.
Av denne jorden er du kommet,
til denne jorden skal du bli.
- 3 Å, dette skriket av en smerte
har bitt seg fast som naglet hud.
Vår sorg er vevd i samme stykke
som bildet av en såret Gud.
Her ender livet i et løfte;
den som mister alt, skal få.
Av denne jorden er du kommet,
av jorden skal du gjenoppstå.

T Jan Terje Christoffersen 2005
Gjengitt med tillatelse